

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav románských studií

Diplomová práce

Kateřina Bělehrádková

Slovesný vid ve španělštině a češtině
Verbal Aspect in Spanish and Czech

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, panu doc. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za skvělý přístup k vedení diplomové práce, trpělivost, vstřícnost a hodnotné připomínky, které pomohly ke vzniku této práce. A Rakykvíkovi, Monsteře, Iváněti, Focaccii, Anakondě, Štěpántie č. 4, Sádře, Rypoušovi a Grybalkovi za pomoc a podporu.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. 5. 2020

Podpis .....

Abstrakt

Cílem této práce je srovnat slovesný vid v českém a španělském jazyce. Skládá se ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se zaměřuje na systémové porovnání této kategorie a její definici v obou jazycích. Dále se věnuje vztahu slovesného vidu ke kategoriím *aspecto* a k povaze slovesného děje (*Aktionsart*). Praktickou část tvoří případová korpusová studie provedená na nejnovější verzi českého paralelního korpusu InterCorp, která se zabývá analýzou aspektových odlišností mezi českými originály a španělskými překlady.

Klíčová slova: slovesný vid – sloveso – španělština – čeština – paralelní korpusy

Abstract

The aim of the thesis is to compare the verbal aspect in Spanish and Czech. The thesis has two parts: theoretical and practical. The theoretical part focuses on defining the category of verbal aspect in both languages and on comparison of this category in these two aspectual systems. Furthermore, we pay attention to the relation of verbal aspect to the category *aspecto* and to the lexical aspect (*Aktionsart*). The practical part consists of a corpus case study carried out using the newest version of the Czech parallel corpus InterCorp. In the case study, we analyse aspectual differences between original texts in Czech and their Spanish translations.

Key words: verbal aspect – verb – Spanish – Czech – parallel corpora

Obsah

Úvod	7
1. Historie zkoumání slovesného vidu a problematika terminologie	9
1.1 Počátky zkoumání aspektu	9
1.2 Česká aspektologie	10
1.3 Španělská aspektologie	11
1.4 Terminologie	12
2. Vid v češtině a ve španělštině	14
2.1 Definice vidu v češtině	15
2.1.1 (Ne)dokonavost	15
2.1.2 (Ne)příznakovost	16
2.1.3 Násobenost a neaktuálnost děje	17
2.2 Definice aspektu ve španělštině	17
2.2.1 Aspekt lexikální	18
2.2.2 Aspekt syntaktický	19
2.2.3 Aspekt morfologický	20
3. Role času a povahy/způsobu slovesného děje	21
3.1 Čas	21
3.2 Aktionsart	25
4. Formální realizace vidu/aspektu	30
4.1 Realizace vidu v češtině	30
4.1.1 Suffixace	30
4.1.2 Prefixace	30
4.1.3 Supletivní dvojice	31
4.1.4 (Im)perfektiva tantum	31
4.1.5 Obouvidová slovesa	32
4.2 Realizace „slovesného vidu“ ve španělštině	33
4.3 Srovnání formálních realizací	40
5. Aspekt ve výuce španělštiny	42
6. Španělské překlady českých imperfektivních sloves	46
6.1 Hypotéza	46
6.2 Materiály	47
6.3 Postup	47
6.4 Výsledky	48

6.4.1 Číst.....	49
6.4.2 Psát.....	51
6.4.3 Hledat.....	52
6.4.4 Pít	53
6.4.5 Pozorovat	54
6.4.6 Poslouchat.....	55
6.4.7 Jíst.....	55
6.5 Závěry	56
Závěr.....	58
Resumé.....	60
Resumen.....	61
Seznam použité literatury	62
Elektronické zdroje.....	65

Úvod

Otázka slovesného vidu vzbuzuje živou diskusi mezi lingvisty po celém světě již několik desetiletí. Někdo zpochybňuje jeho existenci mimo slovanské jazyky, někdo nepovažuje za důležité rozlišovat mezi gramatickým a lexikálním videm. Kromě rozdílných interpretací v lingvistické obci často napanuje ani terminologická shoda. U jednotlivých jazykových rodin se proto mohou objevovat lehce posunuté, případně velmi odlišné významy u termínů jako je například pojetí perfektivnosti a imperfektivnosti u slovanských a semitských jazyků. (Comrié, 1976, s. 78)

Přestože je kategorie vidu tradičně spojována primárně se slovanskými jazyky, v naší práci se pokusíme porovnat slovesný vid v českém jazyce a jeho případné projevy ve španělštině. I zde narazíme na problémy spojené s terminologií, protože například španělské pojmenování minulých časů přejaté z latinského názvosloví se překrývá s termíny, které se vztahují právě k aspektu. Proto se může zdát pojmenování imperfektum pro *el pretérito imperfecto* a perfektum pro *el pretérito perfecto compuesto* velmi zavádějící. V románských jazycích se morfologický aspekt z formálního hlediska tvoří odlišným způsobem než v českém jazyce, ale přesto se pokusíme o komparaci projevů v obou jazycích. Práce se dělí na dvě části – teoretickou a praktickou.

V teoretické části nejprve krátce představíme nejdůležitější díla a badatele v aspektologii obecně. Naznačíme, jaké problémové oblasti se řeší v této kategorii mezi českými lingvisty a čím je odlišné pojetí z pohledu španělského jazyka jako zástupce románské jazykové větve. Definujeme slovesný vid v češtině a popíšeme, co přesně zahrnuje španělský termín *aspecto*. Poté se budeme zabývat vztahem slovesného vidu ke kategorii času a pomocí schémat vysvětlíme vztah mezi časem a aspektem v průběhu děje. Zmíníme rozdíl mezi absolutním a relativním časem a představíme španělskou souslednost časovou, která také souvisí s používáním souminulého času. Následně se budeme zabývat souvislostí vidu s povahou / způsobem slovesného děje, který známe také pod pojmem *Aktionsart*. Vymezíme rozdíly mezi lexikálním a morfologickým aspektem a představíme si tzv. Vendlerovy třídy, které později využijeme v části související s využitím aspektu ve výuce španělštiny. Kategorii času a lexikálního aspektu považujeme za stěžejní pro správné uchopení našeho tématu, protože ve španělském prostředí jde v případě aspektu o podstatně volnější kategorii, která se prolíná s dalšími jevy.

Popíšeme formální realizace s uvedením příkladů v obou jazycích a pokusíme se o porovnání jednotlivých formálních prostředků.

V další kapitole se zaměříme na problematické otázky, které mohou vytvářet problémy při studiu španělštiny jako cizího jazyka u českých rodilých mluvčích, a nastíníme jakým způsobem se může využít zapojení aspektu při výuce španělštiny. Vnímání perfektivnosti a imperfektivnosti, které je pro mluvčí češtiny naprosto přirozené, nelze stejným způsobem aplikovat například právě na románské jazyky. Proto je třeba, aby se student cizího jazyka dostatečně seznámil se španělským přístupem ke vnímání aspektu. Tím může zaprvé předejít tomu, aby v jeho projevu docházelo ke gramatickým interferencím z češtiny, a zadruhé lépe pochopit například opozici jednoduchého minulého času a času souminulého. Z toho důvodu představíme v kapitole 5 metodu „fotoaparát a kamera“, která interaktivním způsobem může pomoci vysvětlit lépe právě tuto opozici španělských minulých časů.

V praktické části prozkoumáme pomocí nejnovější verze českého paralelního korpusu InterCorp¹ aspektové odlišnosti v překladech mezi českými beletristickými originály a jejich španělskými překlady na základě analýzy vybrané skupiny sedmi českých imperfektivních sloves *číst, psát, poslouchat, hledat, pozorovat, pít* a *jíst* v minulém čase. Během analýzy vybereme zajímavé případy, které poté podrobněji popíšeme. Kromě způsobu překladu budeme sledovat projevy souslednosti časové a také případné využití slovesných perifrází.

Na závěr upozorňujeme, že se v naší práci primárně zaměřujeme na slovesný (morfologický) vid, proto používáme označení aspekt primárně právě v tomto smyslu. Aspekt syntaktický a lexikální probereme samostatně.

Veškeré příkladové věty, pokud není uvedeno jinak, pocházejí z korpusu InterCorp. V případě převzatých příkladů jsou tyto věty označené a překlady jsou vlastní. Z terminologického hlediska v celé práci používáme označení jednoduchý minulý čas pro *el pretérito perfecto simple* a souminulý čas pro *el pretérito imperfecto*, aby v textu nedocházelo k nejasnostem s ohledem na popisování perfektivnosti a imperfektivnosti.

---

¹ Rosen, A. – Vavřín, M. – Zasina, A. J.: *Korpus InterCorp – čeština, verze 12 z 12*. 12. 2019. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2019. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

1. Historie zkoumání slovesného vidu a problematika terminologie

Při studiu a zkoumání aspektu se lingvisté po celém světě potýkají s velkým množstvím prací, které jsou často protichůdné. Zcela pochopitelně došlo od prvních výzkumů aspektu k velkému posunu v jeho vnímání a k jasnějšímu vymezení jednotlivých termínů. Míra abstrakce tohoto tématu je u jednotlivých jazyků rozdělena různou měrou. Nicméně je bádání na tomto poli stále otevřené a přináší nové podněty, o jejichž řešení a ke znovuotevření diskuse někteří vybízí. V české aspektologii například Luboš Veselý a Jan Chromý, ve španělské například Luis García Fernández.

„V obecné jazykovědě označuje mezinárodní termín aspekt více či méně silně gramatikalizovanou kategorii slovesa, která vyjadřuje netemporální časovou dimenzi děje/stavu vyjádřeného slovesným lexémem, proto se mluví o slovesném vidu. Ačkoli je aspekt/slovesný vid tradičně spojován se slovanskými jazyky, objevují se jeho významové podoby i v jiných jazycích.“² Proto jsme se rozhodli zkoumat jeho projevy právě ve španělštině.

V následující kapitole představíme ty nepodstatnější body v historii zkoumání aspektu obecně, následně se blíže podíváme na důležité problémy bádání mezi českými a španělskými lingvisty, kteří se tímto tématem zabývají. V závěru kapitoly se budeme věnovat popisu nejdůležitějších termínů, pomocí kterých se nám v dalších kapitolách podaří situaci v obou jazycích lépe představit.

1.1 Počátky zkoumání aspektu

Tobón de Castro a Rodríguez Rondón (1974, s. 35) zmiňují, že za první „badatele“ v oblasti aspektologie jsou považováni řečtí stojičtí filozofové. Ti si všimli rozdílů mezi řeckými slovesy, které podle nich nesouvisely přímo s kategorií času. Následně se touto kategorií zabývali latinští gramatikové, kteří chápali tuto kategorii jako opozici mezi *tempora infecta* a *tempora perfecta*, což později vedlo k rozšíření pojmenování obou typů na děje imperfektivní a perfektivní. Toto rozdělení zapříčinilo, že se začala upřednostňovat kategorie času nad aspektovým přístupem a způsobila problémy v chápání rozdílů mezi těmito jevy, se kterými se ostatně setkáváme v některých studiích i v dnešní době.

---

² eNESČ: heslo VID – dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VID>

Naše práce vychází z následujících děl, které považujeme za nejvýznamnější v oblasti aspektologie za poslední desítky let. Do této skupiny je podle našeho názoru důležité zařadit amerického lingvistu Bernarda Comrie, který v roce 1976 vydal knihu *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Tato monografie přehledně popisuje rozdíly mezi vnímáním aspektu u jednotlivých jazyků a nabízí bohatou sbírku příkladů z celého světa. Evropským jazykům se velmi obšírně věnoval také švédský lingvista Östen Dahl ve sborníku *Tense and aspect in the languages of Europe* (2000) a teorii aspektuality podrobně představil nizozemský jazykovědec Henk J. Verkuyl v knize *A theory of aspectuality: The interaction between temporal and atemporal structure* (1996).

V oblasti lexikálního aspektu je třeba zmínit švédského lingvistu Sigurda Agrella, jehož dílo se zasloužilo o pochopení a zavedení přesného oddělení vidu a Aktionsartu u slovanských jazyků (1908). Nesmíme opomenout ani amerického lingvistu Zeno Vendlera, který zavedl tzv. Vendlerovy třídy (1957), které si blíže představíme v souvislosti s Aktionsartem v kapitole 3.2. Přestože výzkumy obou badatelů jsou už staršího data, jejich poznatky jsou důležité pro zkoumání aspektu i v současné době.

1.2 Česká aspektologie

Čeština patří mezi slovanské jazyky, které jsou svým videm známé, přesto se i v české lingvistice dlouhodobě řeší problémy v přístupech a pojetí vidu mezi jednotlivými lingvisty. Mezi složité otázky patří například zařazení vidu do gramatické či lexikální kategorie, kterým se zabýval například František Kopečný (1948) a Ivan Poldauf (1949). Další potíže působila teorie příznakovosti, které se věnoval Miloš Dokulil (1958) a v současnosti například Luboš Veselý (2010). Rozdíl mezi videm a způsobem slovesného děje zkoumali například Alexandr Vasiljevič Isačenko (1960), Petr Sgall (1972) a Jarmila Panevová (1972). V současné době je pozornost zaměřena převážně na obouvidová slovesa a nové metody usnadňující efektivní zkoumání aspektu, čímž se zabývá Luboš Veselý (2014) a Jan Chromý (2018).

Chromý (2018, s. 121) poukazuje na problém spojený se současnými výzkumy v oblasti aspektologie, které provádí psychologové, neboť autoři většinou postrádají hlubší lingvistické vzdělání, a proto se pak dopouštějí ve svých studiích terminologických přešlapů, které mohou čtenáře zmást.

1.3 Španělská aspektologie

První, kdo se zabýval studiem aspektu ve španělštině, byl venezuelský filolog Andrés Bello, který rozdělil slovesa podle aspektu do dvou kategorií: „Nótese que en unos verbos el atributo por el hecho de haber llegado a su perfección, expira, y en otros, sin embargo, subsiste durando: a los primeros llamo desinientes y a los segundos permanentes.“³ (Bello, 1988, s. 200) Do první kategorie zařadil slovesa typu *nacer* a *morir*, která jsou z povahy svého významu perfektivní. Jinými slovy, jakmile jeden ze stavu nastává, nějaký předešlý stav logicky končí. Tato slovesa dnes označujeme za dokonavá (1). Naopak druhá kategorie nevyžaduje, aby během děje došlo k jeho naplnění/dokončení. Sem můžeme zařadit například slovesa smyslového vnímání jako *ver*, *saber*, *sentir*, atd. (2)

(1) Alba nació con rapidez.

Alba přišla na svět rychle.

(2) ¿Vemos todos lo mismo?

Vidíme všichni totéž?

Z dnešního pohledu teorii Andrése Bella vnímáme jako dělení na základě aspektu lexikálního, protože jeho opozice rozlišuje slovesa podle významu, nikoliv z gramatického hlediska.

Rozdílem mezi aspektem a povahou slovesného děje, tak jak ho vnímáme dnes my, se věnoval španělský gramatik José Roca Pons (1958). William Bull (1971) na základě toho, jestli proces zmiňujeme v jeho začátku, průběhu anebo na konci, rozdělil aspekt na aspekt zahajovací (*aspecto iniciativo*), nedokonavý (*aspecto imperfectivo*) a zakončující (*aspecto terminativo*).

Problematické rozlišení času jako objektivní kategorie a aspektu se věnoval také francouzský lingvista Charles Rallides (1971, s. 19), který zastával myšlenku aspektu jako subjektivní kategorie: „Tense denotes time and aspect denotes the speaker's point of view.“⁴ Na jeho přístup navázali Lucía Tobón de Castro a Jaime Rodríguez Rondón (1974), jejichž teorii perfektivního/imperfektivního a durativního pojetí aspektu krátce zmíníme v kapitole 4.2 u výkladu perfektivnosti a imperfektivnosti nefinitích tvarů.

---

³ „Všimněte si, že v některých slovesech kvůli dovršení děje příznak vyprší a v jiných trvá dál: první nazývám dokonavá a druhá trvalá.“ (vlastní překlad)

⁴ „(Gramatický) čas označuje (reálný) čas a aspekt udává úhel pohledu mluvčího.“ (vlastní překlad)

Španělští lingvisté celkově zastávají tři rozdílné přístupy k pojetí aspektu. Většina vnímá aspekt jako kategorii, která je provázána s časem, jako například Samuel Gili Gaya (1971) nebo Luis García Fernández (1998), a proto je podle nich možné zkoumat aspektové rozdíly u jednotlivých slovesných časů, které patří do stejné časové roviny. Menší skupina zpochybňuje, že by aspekt měl nějaký vliv na románské jazyky a považuje kategorii času za jedinou relevantní. Do této skupiny patří například Guillermo Rojo (1974, s. 143) svým tvrzením: „Las formas verbales españolas no tienen función aspectual, sino una simple significación secundaria y ocasional que no afecta a lo morfológico. El aspecto no es un hecho del sistema.“⁵ Třetí přístup stojí v názorovém středu a uznává, že se mezi jednoduchými a složenými časy projevuje rozdíl právě na základě aspektu. Sem patří například Eugenio Coseriu (1996) a Nelson Cartagena (1978). (Pérez Saldanya, 2004, s. 196)

1.4 Terminologie

V této podkapitole se pokusíme pro naše účely co nejsrozumitelnějším způsobem definovat jednotlivé termíny, které jsou s videm/aspektem nejčastěji spojovány a u kterých podobnost názvů mnohdy působí potíže.

Slovesný vid je označení užívané primárně pro gramatickou kategorii slovesa v české tradici, která je založena na rozlišování dokonavých (perfektivních) a nedokonavých (imperfektivních) sloves. Tedy sloves, která vyjadřují děje nějakým způsobem ohraničené, a sloves, která vyjadřují děje jako probíhající. Tato kategorie je v češtině morfologizovaná, tudíž má jasného formálního nositele.

El aspecto verbal (doslova *slovesný aspekt*) zahrnuje podle Španělské královské akademie (RAE, 2010, s. 430) tři aspektové skupiny: lexikální (*modo de acción*), syntaktický a morfologický. Proto by případně slovesný vid v českém jazyce byl podle španělské terminologie vnímán jako podkategorie slovesného aspektu.

Způsob slovesného děje je české označení pro vlastnost slovesa, která umožňuje rozdělit slovesa do sémantických skupin podle jejich postoje k průběhu děje. Mezi nejčastěji uváděné skupiny patří: *ingresiva, evolutiva, delimitativa, resultativa, terminativa, perdurativa, finitiva, egresiva, exhaustiva, saturativa, extenziva, kumulativa, intenziva, excesiva, distributiva*,

---

⁵ „Slovesné formy španělských sloves nemají aspektovou funkci, nýbrž jednoduchý sekundární a náhodný význam, který neovlivňuje morfologii. Aspekt není systémová záležitost.“ (vlastní překlad)

*atenuativa, semelfaktiva, momentální slovesa, iterativa, deminutiva, komitativa, frekventativa, stativa, dekurziva a mutativa.*⁶ Kategorie lexikálního a slovesného vidu je v češtině provázána z důvodu sdílení stejných morfologických prostředků.

El modo de acción (česky *povaha slovesného děje*) je podkategorií španělského termínu *aspecto*. Jednotlivé významy povahy slovesného děje můžeme dělit podle významů fázových (*ingresivní, durativní, terminativní*) nebo dle významů kvantitativních (*iterativní, frekventativní, habituální*). (Zavadil – Čermák, 2010, s. 316) Tato kategorie je oproti podobné situaci v češtině formálně nezávislá na aspektu morfologickém, a proto se mohou mezi sebou libovolně kombinovat.

Aktionsart je německé mezinárodně uznávané označení pro lexikální aspekt. Jde tedy svým způsobem o ekvivalent způsobu slovesného děje a *modo de acción*.

Telicita je vlastnost sloves, které v sobě významově obsahují nějaký cíl nebo hranici, kam je třeba dojít, aby děj proběhl kompletně. Tento termín řadíme do oblasti lexikálního aspektu stejně jako jeho protiklad – slovesa atelická, u jejichž průběhu není relevantní, jestli dosáhnou nějakého cíle nebo ne.

Výše uvedené pojmy, které jsme zde sami definovali na základě veškeré prostudované literatury, považujeme za stěžejní k pochopení problematiky slovesného vidu/aspektu v českém a španělském jazyce. Jak jsme nicméně upozornili již v úvodu, přístupy a terminologie jednotlivých badatelů na poli aspektologie se mnohdy liší.

---

⁶ eNESČ: heslo ZPŮSOB SLOVESNÉHO DĚJE – dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/ZP%C5%AESOB%20SLOVESN%C3%89HO%20D%C4%9AJE>

2. Vid v češtině a ve španělštině

V následující kapitole se pro uvedení do problematiky aspektu pokusíme srozumitelně definovat, jakým způsobem se projevuje slovesný vid v českém a španělském jazyce. Ačkoli by někdo mohl namítnout, že ve španělštině (případně v románských jazycích obecně) kategorie aspektu není gramatikalizovaná a že se slovesný vid vyskytuje pouze ve slovanských jazycích, v této práci se přesto pokusíme ukázat, že se tato kategorie svým způsobem projevuje u obou jazyků.

Záměr naší práce vystihuje vyjádření českého romanisty Jiřího Černého: „Mnozí lingvisté poukazují na to, že lidé, jejichž mateřštinou je některý slovanský jazyk, mají sklon uměle přenášet kategorii aspektu do neslovanských jazyků, kde vůbec neexistuje. Tuto výstrahu je možno obrátit: bylo by stejně nesprávné vycházet jen z formálních a strukturálních zvláštností této kategorie u slovanských sloves a popírat její existenci v jazycích neslovanských.“ (Černý, 1970, s. 218) Sám Černý totiž poukazoval na to, že „popírači“ existence vidu u neslovanských jazyků pak například nejsou schopni vysvětlit opozici souminulého času a dalších minulých časů u románských jazyků. V takovém případě podle Černého zjevně nejde o opozici časovou, protože oba děje jsou minulé. Toto tvrzení podporuje také *Nový encyklopedický slovník češtiny*⁷, podle kterého je sice aspekt spojován se slovanskými jazyky, ale jeho významové analogie se objevují i u jiných jazykových rodin. Velmi obsáhle se situaci aspektu u jednotlivých jazyků věnuje švédský lingvista Östen Dahl ve své knize *Tense and aspect in the languages of Europe* (Dahl, 2000).

Někteří badatelé považují čas za relevantnější kategorii, než je právě aspekt. Případně je pro ně tento jev spíše lexikální záležitostí. Nejpodstatnější problém spatřujeme v tom, že není jednoduché aspekt na první pohled identifikovat. „Las lenguas indoeuropeas combinan aspecto y tiempo, utilizando en la mayoría de los casos unos mismos morfemas para expresarlo, y, finalmente, a que parece demostrado que el aspecto pierde importancia a medida que las lenguas ‘progresan’ por el camino analítico y se preocupan más por precisar el dato temporal.“⁸ (Tobón de Castro – Rodríguez Rondón, 1974, s. 38)

---

⁷ eNESČ: heslo VID – dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VID>

⁸ „Indoevropské jazyky ve většině případů kombinují aspekt a čas k jejich vyjádření pomocí stejných morfémů, a proto to vypadá, že aspekt ztrácí svůj význam vzhledem k tomu, že jazyky prochází analytickou cestou a zajímají se více o přesné stanovení časových údajů.“ (vlastní překlad)

My se v této práci zaměřujeme především na morfologický aspekt. O existenci lexikálního a syntaktického aspektu u srovnávaných jazyků se zmíníme jen krátce, neboť se cíle naší práce týká jen okrajově.

2.1 Definice vidu v češtině

Mezi morfologické kategorie českých sloves standardně zahrnujeme osobu, číslo, čas, způsob, rod a vid. Zatímco některé z těchto kategorií jsou snadno definovatelné, jako například aktualizací kategorie *osoba* a *číslo*, které se shodují se subjektem, existují také kategorie predikační – *čas*, *způsob* a *vid*, které nesou význam odkazující mimo jazyk, a proto nejsou tak snadno uchopitelné. Kategorie času, způsobu a vidu nám tedy pomocí daných realizací představují vlastní postoj uživatele jazyka a jeho subjektivní vnímání průběhu děje. Nemůžeme ovšem tuto kategorii považovat za zcela subjektivní, neboť například u některých sloves jejich významové vlastnosti vylučují realizaci obou vidů (např. *zastřelit*, *vypít*, *zemřít*).

Hranice k pochopení této kategorie nejsou příliš pevně dané a problematika vidu nejen u slovanských jazyků vzbuzuje vášnivé diskuse mezi lingvisty v České republice i po celém světě. Jedním ze základních problémů je například postoj k českým vidovým dvojicím. Jednotlivé realizace totiž můžeme vnímat jako dvě formy jednoho slovesa, nebo jako dvě různá slovesa, která mají stejný lexikální význam. My se přikláníme k variantě dvou různých sloves, jak ukazujeme u sloves *dát* a *dávat* v příkladech (3) a (4).

(3) Spočil ruce a dal [+perfv] je za hlavu.

(4) V domově jim ovšem svačiny dávali [–perfv].

Mluvnice češtiny 2 definuje kategorii vidu následujícím způsobem: „Vid (aspekt) se chápe jako morfologicko-lexikální nekonjugační prostředek slovesa, tvořící součást odrazové funkce slovesa. Svou povahou stojí mezi mluvnicí a slovníkem, a proto se obvykle charakterizuje jako kategorie lexikálně-gramatická nebo gramaticko-lexikální.“ (1986, s. 179)

2.1.1 (Ne)dokonavost

Česká slovesa mají obvykle dvě až tři formální podoby, které se odlišují videm. Ze sémantického hlediska mohou mít tyto podoby stejný význam, případně se od sebe mohou lišit. Štícha (2013, s. 241) uvádí, že je v češtině přibližně 19 prefixů a 6 sufixů, které sloveso změní nejen z hlediska aspektu, ale i lexikálně.

Vidový protiklad představují dvě kategorie – slovesa dokonavá (perfektivní) a slovesa nedokonavá (imperfektivní). Zatímco perfektivnost charakterizuje vnímání děje jako uzavřené, v případě imperfektivnosti jde o prezentaci průběhu děje bez vyjádření jeho časové vymezenosti nebo terminace. Odlišnost těchto kategorií můžeme demonstrovat následujícím způsobem.

(5) Olga přišla [+perfv] domů.

(6) Olga šla [–perfv] domů.

Věta (5) použitím dokonavého slovesa *přijít* jasně vyjadřuje, že Olga skutečně úspěšně dokončila cestu domů. V druhém případě (6) nedokonavé sloveso *jít* způsobuje, že si nemůžeme být jistí, zda Olga cestu domů dokončila. Mohlo se stát, že se například někde zdržela, a proto nakonec domů ani nedošla.

2.1.2 (Ne)příznakovost

Příklad uvedený v předchozí podkapitole nás přivádí k další důležité vlastnosti vidu. Standardně jsou nedokonavá slovesa považována za nepříznačková a u dokonavých sloves automaticky předpokládáme, že příznak obsahují. Ani na tomto rozdělení se nicméně lingvisté neshodují. Veselý (2010) zmiňuje, že stejně jako Dokulil (1958) nevidí problém v příznakovosti dokonavosti sloves, ale v bezpříznakovosti sloves nedokonavých: „Případná bezpříznakovost imperfektiva by tedy měla spočívat nikoliv v tom, že z významu probíhajícího spění neplyne nic o následném dosažení/nedosažení závěrové situace, nýbrž v tom (a právě v tom), že by imperfektivum mělo být schopno vyjadřovat oba významy konstituující gramatickou kategorii vidu (v užším smyslu), jednou probíhající spění (jako svůj hlavní význam), jindy dosažení závěrové situace (jako jediný, nutný vidový význam perfektiva).“ (Veselý, 2010, s. 114–115)

Zde je nutné zdůraznit, že průběh děje nebo jeho ukončenost není pro samotné vyjádření vždy relevantní. Pak není pro pochopení podstatné, zda mluvčí použil sloveso dokonavé nebo nedokonavé. Nedokonavá slovesa můžeme v určitých případech využít k vyjádření ukončených dějů (7) a naopak dokonavá slovesa použijeme, pokud není důležité v rámci promluvy popisovat průběh děje (8).

(7) Máma celý víkend uklízela [–perfv] sklep.

(8) Máma o víkendu uklidila [+perfv] sklep.

Vidíme, že u obou případů je důležité, na co se rozhodneme zacílit naši pozornost, co považujeme při sdělení za důležité a na co chceme, aby se příjemce zaměřil. Subjektivně také můžeme vnímat imperfektivní variantu (7) jako možnost, při které klademe větší důraz na zdlouhavost nebo složitost úklidu.

2.1.3 Násobenost a neaktuálnost děje

Následující příklad nastíní další problém vidových protikladů. Vidové trojice sloves kromě dokonavosti a nedokonavosti zároveň vykazují protiklad násobnosti a neaktuálnosti děje, které spíše odpovídají projevům způsobu slovesného děje. „Je to zřejmé i z toho, že na rozdíl od protikladu dokonavosti, který při překladu do neslovanského jazyka činí značné potíže, lze v cizím jazyce násobenost a neaktuálnost dobře vyjádřit lexikálně.“ (Komárek, 1986, s. 180) Například u trojice *koupit-kupovat-kupovávat* vidíme, že první sloveso je dokonavé (9), ale další dvě jsou obě nedokonavá (10) a (11).

- (9) Koupil si [+perfv] noviny.
- (10) Zrovna si kupoval [-perfv] noviny, když se v obchodě ozval výstřel.
- (11) Kupovala [-perfv] si noviny po cestě do práce.

Na uvedených příkladech je patrné, že v případě slovesa *kupovat* šlo o jednorázovou situaci (neaktuální přítom), zatímco *kupovávat* určitým způsobem naznačuje opakování v minulosti, tedy násobenost děje.

Odlišnostem mezi slovesným videm a povahou / způsobem slovesného děje se budeme věnovat v následující kapitole.

2.2 Definice aspektu ve španělštině

Nejnovější gramatika španělštiny z roku 2011 definuje slovesný vid následujícím způsobem: „El aspecto verbal informa de la estructura interna de los sucesos. Nos permite saber si surgen, se terminan o se repiten, pero también si se perciben en su integridad o se muestran únicamente en un punto de su desarrollo (por tanto, inacabados).“⁹

---

⁹ „Slovesný aspekt nás seznamuje s vnitřním uspořádáním dějů. Umožňuje porozumět, jestli začínají, končí nebo se opakují, ale také jestli jsou vnímány ve své úplnosti nebo poukazují pouze na jednu fázi svého vývoje (tudíž (děje) nedokončené).“ (vlastní překlad)

Ve španělštině je stejně jako v případě češtiny kategorie aspektu nahlížena jako subjektivní odraz děje. Proces můžeme považovat za uzavřený a nahlížet na něj komplexně nebo nám jde o samotný průběh děje, bez vyjádření jeho dokončení a v takovém případě jde o pojetí kurzivní. Záleží tady pouze na nás, jestli chceme zdůraznit průběh děje, nebo nám jde o děj samotný a na průběh důraz neklademe. Příkladem odlišných způsobů pro nahlížení děje v přítomnosti je následující dvojice vět:

- (12) Toca el piano como una profesional.
Hraje na piano jako profesionálka.
- (13) Está tocando el piano como una profesional.
Hraje na piano jako profesionálka.

V obou případech použijeme přítomný čas, ale věty se odlišují právě odlišným pojetím děje. První věta vyjadřuje, že dívka hraje na piano jako profesionálka a s největší pravděpodobností je to aktivita a způsob hraní, který v jejím životě není ojedinělý. V druhém případě víme, že hraje na piano jako profesionálka právě teď, ale samotné užití durativní slovesné perifráze *estar+gerundium* nám nesděluje nic o tom, jestli se jí běžně daří odvést profesionální výkon. Je možné, že právě v tuto chvíli je to poprvé, co se dívce tak daří.

Nueva gramática de la lengua española tradičně dělí slovesný aspekt na tři skupiny: aspekt lexikální, aspekt syntaktický a aspekt morfologický. (RAE, 2010, s. 430) Jednotlivé skupiny popíšeme v následujících podkapitolách.

2.2.1 Aspekt lexikální

Aspekt lexikální (*aspecto léxico*) vychází z lexikálních významů jednotlivých sloves, která právě díky svému významu ovlivňují naši možnost výběru. Například španělská slovesa *disparar* a *saltar* a jejich české protějšky *vystřelit* a *skočit* patří mezi punktuální slovesa, která vyjadřují velice krátký jednorázový děj. Punktuální slovesa se pohybují v řádu vteřin. Svým významem zabraňují tomu, abychom je samostatně použili k vyjádření durativního děje a vyrušili tím jejich přirozenou punktuálnost. Opakovanost v takovém případě musíme vyjádřit pomocí dalších lexikálních výrazů.

- (14) Disparó dos tiros al aire.
Dvakrát vystřelil do vzduchu.

Obecně se této kategorii budeme podrobněji věnovat v oddíle 3.2.

2.2.2 Aspekt syntaktický

Aspekt syntaktický/perifrastický (*aspecto sintáctico/perifrástico*) souvisí s vyjádřením jevu, který bychom svým způsobem mohli také označit za lexikální aspekt, tedy povahu slovesného děje. Obvykle se tento typ vyjadřuje pomocí slovesných perifrází, nejčastěji fázových (RAE, 2010, s. 430) s významem: iminentní ingresivnosti (15) a (16), iniciální ingresivnosti (17) a (18), durativnosti (19) a (20) a terminativnosti (21) a (22).

- (15) Estuvo a punto de retroceder, creyendo que se había equivocado.
Málem se opět otočila v domnění, že se zmýlila.
- (16) La que tengo está para tirarla.
Ten starý bych měl už vyhodit.
- (17) Ella comenzó a llorar y él siguió acariciándola.
Rozplakala se a on ji dál hladil.
- (18) Era suficiente para ponerse a reír y cebar otro mate con más ganas.
To stačilo, aby se dal do smíchu a připravil si další maté hned s větší chutí.
- (19) Sigue siendo cuna de librepensadores, visionarios, héroes y rufianes.
Stále je kolébkou volnomyšlenkářů, vizionářů, hrdinů i padouchů.
- (20) Está mejorando día a día, será bonita, te lo aseguro.
Každým dnem vypadá lépe a ujišťuji tě, že bude hezká.
- (21) Poco antes del mediodía cesó de llover y se alarmó.
Nedlouho před polednem přestalo pršet a to ho poplašilo.
- (22) Ingeborg acababa de cumplir veinte años y Reiter tenía veintiséis.
Ingeborg právě oslavila dvacáté narozeniny, Reiterovi bylo šestadvacet.

Kromě slovesných perifrází je možné vyjádřit syntaktický aspekt pomocí příslovečných a předložkových vazeb, které vyjadřují objektivní situace, opakování dějů, jednotky míry a další příklady, které uvádí Tobón de Castro a Rodríguez Rondón (1974, s. 44)¹⁰.

- (23) Trabaja en un taller.
Pracuje v jedné dílně.

---

¹⁰ vlastní překlad

- (24) Lo piensa por dos horas.
Dvě hodiny si to myslí.
- (25) Lo hacía de tarde en tarde.
Čas od času to dělal.
- (26) Lo intentaré tres veces.
Zkusí to třikrát.
- (27) Lo hacía los fines de semana.
Dělal to o víkendech.
- (28) Siempre se lo imaginaba imposible.
Vždy se jí to zdálo nemožné.

2.2.3 Aspekt morfológický

V naší práci se detailně zaměříme pouze na aspekt morfológický (*aspecto morfológico*). V obou jazycích jde o podobnou významovou opozici perfektivnosti (dokonavosti) a imperfektivnosti (nedokonavosti) děje. García Fernández (2004, s. 212) připodobňuje pohled na perfektivnosti a imperfektivnost k používání lupy. “Si la lupa se acerca, se focaliza el proceso de desarrollo interno de la situación y se asevera una parte de dicha situación; si se aleja, se visualiza toda la situación y se asevera el tiempo global de esta.”

Kromě této kategorie ovšem najdeme ve španělštině ještě třetí kategorii *perfecto*, která se objevuje v románských jazycích, a kvůli podobnému názvu s kategorií *perfectivo* bývá tato kategorie označována také jako *anterior* (česky *předcházející*). V češtině toto rozdělení nepoužíváme a oba typy považujeme za odraz perfektivního pojetí děje.

Criado del Val považuje španělštinu za zástupce románských jazyků, který je dynamický, a upřednostňuje vnímání aspektu nad kategorií času, zatímco například francouzština je představitel statického typu jazyka a zastává důležitost pojetí času nad aspektologickým přístupem. (1948, s. 33)

3. Role času a povahy/způsobu slovesného děje

V následující kapitole se zaměříme na kategorii času a povahy/způsobu slovesného děje, protože tyto jevy s aspektologií úzce souvisí, a proto jsou pro jeho pochopení v obou jazycích velmi podstatné.

3.1 Čas

Pojem čas můžeme vnímat na základě tří odlišných konceptů, které zmiňuje Pérez Saldanya (2004, s. 194): čas reálný, gramatický a slovesný.

Čas reálný (fyzický) označuje v naší kultuře lineární pojetí nekonečna, ve kterém se orientujeme pomocí jeho rozdělení na minulost, přítomnost a budoucnost. Čas gramatický vyjadřuje, jakým způsobem se v jednotlivých jazycích k reálnému času gramaticky přistupuje. Čas slovesný zahrnuje paradigmata slovesných forem, která jsou úzce propojena s gramatickým časem, ale souvisí také s kategorií vidu a způsobu.

V této části se budeme věnovat kategorii slovesného času, která je v obou jazycích s aspektem úzce spojena, přestože jde v případě češtiny o dvě samostatné slovesné kategorie a u španělštiny není aspekt na rozdíl od času považován za gramatickou kategorii.

Bybee (1995, s.446-447) soudí, že: “Aspect has greater relevance to the verb than tense because aspect affects the way the internal temporal contours of the situation are viewed, while tense takes the situation as a whole and places it in relative time without changing the perspective on the nature of the event described by the verb.”¹¹

Následující schéma znázorňuje vztah mezi časem, aspektem, událostí/dějem a samotnou promluvou. Toto schéma pracuje s rozdělením aspektu na imperfektivní, perfektivní a durativní, jak prosazují jeho autoři (Tobón de Castro – Rodríguez Rondón, 1974, s. 40). V současné době se označení durativní v oblasti morfologického aspektu nepoužívá, ale podle našeho názoru je i přesto schéma vhodné a použitelné k základnímu vystižení výše uvedených vztahů.

---

¹¹ „Aspekt je významnější pro sloveso než čas, protože aspekt ovlivňuje způsob, jakým jsou vnitřní časové kontury situace nahlíženy, zatímco čas považuje situaci za celistvou a ukládá ji do relativního času bez změny perspektivy na charakter události popsané slovesem.“ (vlastní příklad)

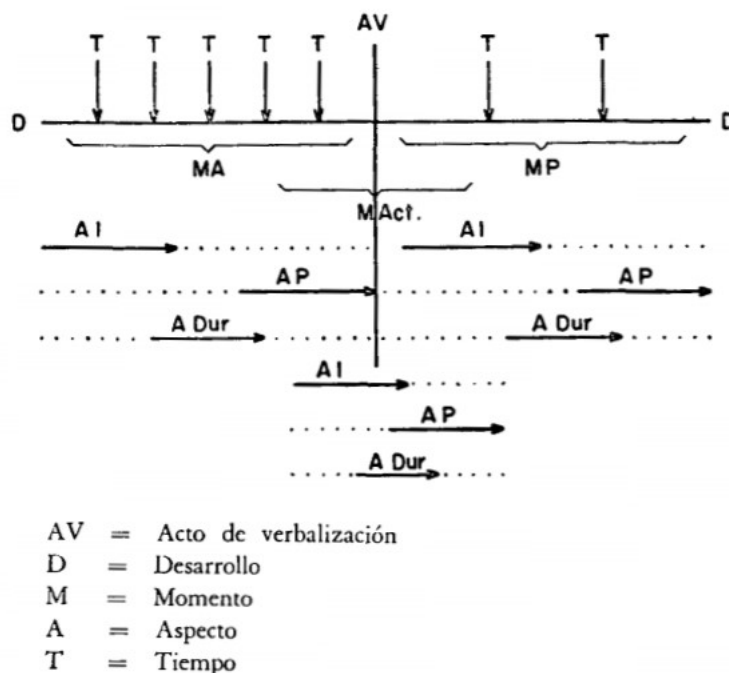

Schéma 1: Vztah mezi časem, aspektem, probíhajícím dějem a promluvou

Zatímco (D) symbolizuje rozvoj daného děje v lineárním pojetí času od začátku do konce, (AV) vyjadřuje vertikální pojetí času, které zasazuje děj do minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti. (MA) označuje minulé časy, (MAct.) přítomný čas a (MP) čas budoucí. (AI) zobrazuje imperfektivní děje a (AP) perfektivní děje v jednotlivých časových rovinách.

Důležitým rozdílem mezi oběma jazyky ve vztahu ke slovesnému vidu je systém časových forem. Český jazyk má z našeho pohledu velmi jednoduchý slovesný systém, který můžeme rozdělit na tři úseky – minulost, přítomnost a budoucnost. Každé části odpovídá jeden slovesný čas, jehož význam je vázaný na významy vidové, z toho důvodu můžeme v některých případech časové formy interpretovat pouze v souvislosti s významy kategorie vidu. (Komárek, 1986, s. 164)

Zatímco slovesa nedokonavá jsou kompatibilní se všemi časovými formami (29), u sloves dokonavých není možné vyjádřit přítomný čas (30).

(29) V litinových kotlech se vařil [–perfv] asfalt.

Milan pořád vaří [–perfv] kávu.

Conchita nakonec pro ně bude vařit [–perfv].

(30) Vrátil se domů a uvařil [+perfv] večeři.

Ale kdo mi zítra uvaří [+perfv]?

Na příkladech vidíme, že se u sloves nedokonavých tvoří budoucnost pomocí opisného futura (*bude vařit*), zatímco dokonavé sloveso *uvařit* vyjadřuje budoucí čas pomocí formy přítomného času (*uvaří*).

Kromě gramatických prostředků k vyjádření času „se uplatňují i prostředky jiné, jako časová adverbia nebo vedlejší věty časové (s časovými spojovacími výrazy) atd., např. pro přesné vymezení okamžiku nebo časového úseku anebo vůbec pro jemnější postižení „fyzikálního“ času.“ (Komárek, 1986, s. 163)

Tato aktualizační kategorie v češtině vyjadřuje pouze absolutní čas, který umisťuje děj na časovou osu do jedné ze tří kategorií (minulost, přítomnost, budoucnost) bez ohledu na další časové vztahy. Relativní čas v češtině nevyjadřují speciální slovesné formy kromě přechodníků¹², jak vidíme u příkladů (31) a (32), které vyjadřují současné děje v minulosti.

(31) Jenom křičel, napínaje hlas ze všech sil.

(32) Sulejman mu začal uhýbat, chtěje ho svými kličkami překvapit.

„Relativní časy se tedy v češtině vyjadřují z velké části pouze implicitně nebo vyplývají z významu jiných gramatických kategorií, zvláště vidu.“¹³

V případě španělštiny je slovesný systém podstatně komplikovanější. Kromě vyššího počtu slovesných časů se na rozdíl od češtiny španělština potýká také se sousledností časovou, která pomocí relativních časů vyjadřuje vzájemné vztahy dvou současně probíhajících dějů nebo dějů po sobě následujících v minulosti nebo budoucnosti.

Následující tabulka představuje souslednost časovou v indikativu (A).

hlavní věta	vedlejší věta	
minulý čas podmiňovací způsob	následnost	podmiňovací způsob
	současnost	imperfektum
	předčasnost	předminulý čas

¹² eNESČ: heslo SLOVESNÝ ČAS – dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESN%C3%9D%20%C4%8CAS>

¹³ eNESČ: heslo SLOVESNÝ ČAS – dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESN%C3%9D%20%C4%8CAS>

Tab. A: Sousednost časová v indikativu

- (33) Dijo que volvería, pero yo no puedo esperarlo.
Řekl, že se vrátí, ale já na něj nemohu čekat.
- (34) Jaime dijo que la sopa estaba desabrida.
Jaime prohlásil, že polévka je málo slaná.
- (35) Después vino una enfermera y dijo que todo había ido bien.
Pak přišla sestra a řekla, že šlo všechno dobře.

Sousedná časová ve španělštině nám jednoduše znázorňuje, jaký je rozdíl mezi absolutním a relativním časem. Podíváme-li se na tabulku (A), vidíme, že mezi relativní časy patří: podmiňovací způsob (el condicional simple) jako ekvivalent absolutního času budoucího (el futuro simple) pro následnost. Souminulý čas (el pretérito imperfecto) jako odraz absolutního času přítomného pro současnost a čas předminulý (el pretérito plusquamperfecto) pro vyjádření předčasnosti. absolutním časem pro čas minulý jednoduchý (el pretérito perfecto simple) nebo předpřítomný (el pretérito perfecto compuesto).

Následující tabulky představují souslednost časovou v subjunktivu (B) a (C)

hlavní věta	vedlejší věta	
přítomný čas	následnost	subjunktiv přítomného času
budoucí čas	současnost	subjunktiv přítomného času
rozkazovací způsob	předčasnost	subjunktiv imperfekta
minulý čas složený		subjunktiv perfekta

Tab. B: Sousednost časová v subjunktivu I

hlavní věta	vedlejší věta	
minulý čas	následnost	subjunktiv imperfekta
podmiňovací způsob	současnost	subjunktiv imperfekta
	předčasnost	subjunktiv předminulého času

Tab. C: Sousednost časová v subjunktivu II

Jednotlivé tvary subjunktivu jsou natolik ovlivněny svou vlastní funkcí, že se aspektové významy v těchto tvarech v podstatě ztrácí.

Z koncovek jednotlivých slovesných časů ve španělštině kromě časového zařazení získáme také informaci o způsobu a vidu, jak vidíme v příkladu (36) imperfektivní souminulý čas v

oznamovacím způsobu a u věty (37) perfektivní jednoduchý minulý čas v oznamovacím způsobu.

- (36) Por el camino no hablaban [–perfv], porque ella prefería no saber ni su nombre.
Cestou nemluvili [–perfv], ona radši nechtěla znát žádná jména.
- (37) Escribí [+perfv] una primera novela de una increíble madurez.
Napsal [+perfv] jsem neuvěřitelně zralý první román.

Vzhledem k tomu, že se v naší práci zabýváme srovnáním slovesného vidu v češtině a ve španělštině, musíme při analýze jednotlivých vět brát v úvahu výskyty forem jednotlivých španělských slovesných časů právě z důvodu souslednosti časové. V praktické části této práce proto později při analýze právě z těchto důvodů vyfiltrujeme všechny příklady, ve kterých budou jednotlivé časy použity.

Kategorie času se tedy vztahuje k samotnému zařazení děje a aspekt odráží úhel pohledu mluvčího.

3.2 Aktionsart

Přestože se v naší práci zaměřujeme na slovesný vid ve smyslu opozice dokonavosti a nedokonavosti aplikované na španělský jazyk, považujeme za důležité zmínit se o tzv. lexikálním vidu, který je v lingvistice více známý pod německým označením Aktionsart.

Aktionsart je termín, kterému odpovídá česká tradice *způsobu slovesného děje* a španělský termín *modo de acción*. Mluvnice současné španělštiny (Zavadil – Čermák, 2010, s. 315) upozorňuje, že může být toto označení poněkud zavádějící z důvodu možné záměny s termínem *modo verbal*, a proto navrhuje vhodnější termín *carácter de la acción verbal*, jemuž v češtině odpovídá termín *povaha slovesného děje*. Přestože v minulosti došlo k mnoha pokusům o nalezení vhodného ekvivalentu pro Aktionsart v angličtině, nakonec bylo toto hledání neúspěšné.

Čermák (2011, s. 156) uvádí, že tato kategorie není vyhraněně gramatickou kategorií a souvisí tedy s videm jen volně. Tento pojem považuje za „jen občas užívané označení pro proměnlivý počet sémantických kategorií slovesa (vyskytujících se u něj spíše nepravidelně), resp. jeho děje, jako je jeho fáze (např. počáteční fázi vyjadřuje inchoativum), míra, deminutivnost, popř. i kauzativnost. Někdy se sem počítá i aktuálnost a násobenost děje.“

Na rozdíl od vidu jde v případě Aktionsartu o kategorii čistě lexikální, která se navíc vyskytuje pouze u některých sloves. V tomto případě jde ovšem o slovanský úhel pohledu na Aktionsart. Španělský přístup je poněkud odlišný.

Podle Bajić (2006, s. 49) nám kvalitativní charakter této kategorie vymezuje, jakým způsobem děj probíhá – zda začíná a pokračuje, začíná a končí ve stejnou chvíli, trvá, než skončí, anebo pouze trvá.

Oba tyto pojmy (aspekt a Aktionsart) byly vnímány jako natolik komplikovaně propojené, že se používaly ve stejném smyslu až do 19. století. K přesnému rozlišení mezi aspektem a Aktionsartem u slovanských jazyků došlo teprve po roce 1908 s dílem Sigurda Agrella *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitwort*, ve kterém si autor mimo jiné postěžoval na upozadování důležitosti způsobu slovesného děje: „Nehledě na to, že slovníky často téměř zcela ignorují hodnoty, jež z hlediska způsobu slovesného děje (Aktionsart) slovesné prefixy nabývají, a obsahují proto různící se informace, a že jsou v nich významové komplexy s daleko bohatším obsahem chápány čistě jako změna vidu, – je přece značně nepříjemné nemít k dispozici žádný systém pravidel, do něhož lze při volbě prefixu nahlédnout.“¹⁴

Agrell tím odkazoval na skutečnost, že se ve slovanských jazycích nejčastěji slovesa upravují pomocí předpon, např. *číst, přečíst, vyčíst, dočíst, načíst*, atd. Na tomto příkladě vidíme, že prefixací nedokonavé sloveso *číst* (38) získalo dokonavou podobu, dochází zde tedy derivací k modifikaci významu základního slovesa (39). Jak už jsme zmínili na začátku kapitoly, existuje jen málo prefixů, které by měnily pouze vid.

(38) Četl jsem [–perfv] o nich velmi mnoho v této knize.

(39) Pak jsem z Eviných očí vyčetl [+perfv] změnu.

Přestože může být pro některé lingvisty hranice mezi oběma termíny jasně dána, stále se objevují názory, které zpochybňují hranici mezi aspektem a Aktionsartem: “De nuevo, el

---

14 „Abgesehen davon, dass die Wörterbücher durch fast vollständige Ignorierung der präverbialen Aktionsartwerte oft von einander abweichende Angaben haben, dass darin als reine Aspektänderung Bedeutungskomplexe behandelt sind, die einen viel reicheren Gehalt haben, — ist es doch eine sehr ins Gewicht fallende Ungelegenheit, kein Regelsystem zu besitzen, das man für die Wahl des Präfixes zu Rate ziehen könnte.“

enfrentamiento entre distintos verbos se remita a la Aktionsart, pero llegan a admitirse curiosamente formas perfectivas por el aspecto – dentro de un paradigma e indicadas por afijos u otros procedimientos morfológicos –, y verbos perfectivos por la Aktionsart– en cuyo caso la perfección está expresada no por afijos sino en el significado de los verbos.“¹⁵ (Fernández Pérez, 1993, s. 224)

První klasifikaci sloves podle významů najdeme již u Aristotela, který se zabýval rozdílem mezi tím, co bychom dnes označili za telická a atelická slovesa. Stěžejní pro výzkum Aktionsartu byl článek amerického filozofa Zena Vendlera „Verbs and Times“, který se v roce 1957 postaral o zavedení klasifikace slovesných významů v lingvistické obci na základě analýzy anglických případů. Tzv. Vendlerovy slovesné třídy se dělí do čtyř kategorií na základě telicity, durativnosti a dynamičnosti. Původní tabulku jsme přizpůsobili pro naše potřeby na základě studie Dessi Schmid (2020, s. 22).

	ČESKÝ JAZYK	ŠPANĚLSKÝ JAZYK
DOSAŽENÍ	<i>dosáhnout, zemřít, přistát</i>	<i>alcanzar, morir, aterrizar</i>
achievements / logros		
+ telická – durativní + dynamická		
USKUTEČNĚNÍ	<i>připravit večeři, napsat dopis, zestárnout</i>	<i>preparar la cena, escribir una carta, envejecer</i>
accomplishments / realizaciones		
+ telická + durativní + dynamická		
AKTIVITY	<i>vařit, běhat, zpívat</i>	<i>cocinar, correr, cantar</i>
activities / actividades		
- telická + durativní + dynamická		
STAVY	<i>milovat, nenávidět, vědět</i>	<i>amar, odiar, saber</i>
states / estados		
- telická + durativní – dynamická		

Zatímco u telických sloves musí děj dosáhnout konce, aby byl považován za splněný (40), atelická slovesa v sobě nemají zahrnutou završenost děje (41).

(40) Pak jsem si připravil [+perfV] večeři, konzervu guláše s bramborami.

¹⁵ „Rozdílnost mezi slovesy se spojuje s Aktionsartem, ale perfektivní formy se také začínají pokládat za aspekt, uprostřed jednoho paradigmatu označené afixy nebo jinými morfologickými postupy, a perfektivní slovesa za Aktionsart, v jehož případě je perfektivnost vyjádřena ne pomocí afixů, ale ve významu sloves.“ (vlastní příklad)

(41) Slečna Barbora vaří [–perfv] první oběd.

Z tabulky dále vidíme, že všechny typy kromě stavových sloves jsou dynamické, a kromě sloves vyjadřujících dosažení jsou všechny ostatní kategorie durativní.

Přestože byla Vendlerova klasifikace považována za důležitou, stejně jako v jiných lingvistických oblastech si i tato teorie našla své kritiky. Dessi Schmid (2020, s. 25) zmiňuje například nesouhlas některých lingvistů s Vendlerovým rozlišováním skupiny *activities* a *accomplishments*. V takovém případě by například španělské sloveso *comer* patřilo mezi aktivity, tudíž telická slovesa, zatímco *comer la manzana* k atelickým slovesům. Tato klasifikace je tedy citována i v současných pracích, ale za více než šedesát let se k ní objevilo mnoho výhrad.

Mluvnice češtiny 2 připouští, že vid „modifikuje sloveso gramaticky, ale vedle toho je určuje i sémanticky jako vyjádření děje v jeho výsledku nebo naopak děje probíhajícího bez zřetele k jeho možnému dokončení, jako vyjádření děje pojatého uzavřeně celostně, nebo naopak děje pojímaného mluvčím neohraničeně, neuzavřeně, jako proces v jeho průběhu.“ (1986, s. 180)

Lexikální aspekt je na rozdíl od morfologického aspektu považován za objektivní kategorii a souvisí se samotným významem slovesa, nemůžeme s ním tedy na rozdíl od gramatického aspektu nakládat podle svého uvážení. I když by se dalo samozřejmě namítnout, že volba slovesa je také naše.

Například sloveso *correr* z hlediska lexikálního aspektu patří mezi slovesa, která jsou durativní, dynamická a atelická. Podle Vendlera by tedy šlo o typ slovesa *aktivita*. Z hlediska gramatického vidu můžeme toto sloveso ovšem použít imperfektivním (42) i perfektivním způsobem (43).

(42) En el piso de sueño corría [–perfv] una lagartija.

Ve snu běhala [–perfv] po podlaze ještěrka.

(43) Un escalofrío corrió [+perfv] por su espalda.

Mráz jí přeběhl [+perfv] po zádech.

Z výše uvedeného vyplývá, že je studium aspektologie mnohdy natolik komplikované a abstraktní, že jsou jakékoliv názorové shody a definice komplikované. Obzvláště napříč

rozdílnými jazyky. Sám Čermák (2011, s. 156) například zmiňuje, že Aktionsart je natolik nejasné povahy, že se ve spoustě lingvistických prací vůbec neužívá.

4. Formální realizace vidu/aspektu

V následující kapitole podrobně popíšeme, jakým způsobem se realizuje kategorie vidu/aspektu v češtině a ve španělštině z formálního hlediska. Posléze srovnáme oba jazyky a pokusíme se zanalyzovat formální odlišnosti a případné shody.

4.1 Realizace vidu v češtině

V českém jazyce slovesa obvykle vytvářejí vidové dvojice, které se od sebe liší videm, ale základní význam těchto sloves se příliš nemění. Dané dvojice odrážejí gramatický protiklad dokonavosti a nedokonavosti, jak jsme popsali v předešlé kapitole. Tzv. vidové páry nebo také vidové korelace se tvoří třemi způsoby:

4.1.1 Suffixace

U dokonavých sloves se nedokonavé realizace tvoří pomocí suffixace a jejich lexikální význam se prakticky nemění.

- (44) Vyhodil [+perfv] všechno, co neslouží přímo práci.
- (45) Křičeli nesrozumitelně a vyhazovali [–perfv] z pokrývky hubené nohy.

- (46) Začal rychle mávat ohonem, až ho zcela přikrylo [+perfv] mračno prachu.
- (47) Naklonila se nad jámu a upravovala prostěradlo tak, aby ho celého přikrývalo [–perfv].

Mezi vidově relevantní sufixy patří: *-áva-* (*napracovat-napracovávat*), *-íva-* (*uhořet-uhořívat*), *-va-* (*přikrýt-přikrývat*), *-a-* (*pomluvit-pomlout*), *-e/-ě-* (*upustit-upouštět*), *-ova-* (*popsat-popisovat*).¹⁶

4.1.2 Prefixace

Nedokonavá slovesa získávají dokonavou podobu pomocí slovotvorných prefixů. V takovém případě může dojít k menším (48) a (49) či větším (50) a (51) významovým posunům, jak můžeme vidět v následujících příkladech:

- (48) Jen si řekni, já dneska večer píšu [–perfv] domů.
- (49) Sám mi to pak napsal [+perfv] do Anglie.

---

¹⁶ eNesČ: heslo VID – dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VID>

- (50) Roman mu gratuloval a vařil [–perfv] kafe.
 (51) Prej u něj našli kazetu, a ta by prej někomu pěkně zavařila [+perfv].

Mezi nejčastější předpony, které mají primárně vidovou funkci, ztrácí svůj lexikální význam a téměř nemění význam, Mluvnice češtiny (1986, s. 182) řadí následující prefixy: *o-* (*ovládnout*), *vy-* (*vystrašit*), *na-* (*nakreslit*), *za-* (*zarovnat*), *z-* (*zbláznit se*), *ze-* (*zestárnout*), *u-* (*uposlechnout*), *po-* (*poničit*).

4.1.3 Supletivní dvojice

Speciální skupinu vidových párů tvoří dvojice, jejichž slovesa mají odlišné slovní základy. Jde ovšem o velmi okrajový jev.¹⁷

- (52) Já nevím, co na tom vidíte krásného, když si dva mladí lidé vezmou [+perfv] život.
 (53) Beru [–perfv] tě zpět, tvore bolestný a slabý.
 (54) Je tady kvůli jedné básničce, kterou složil [+perfv].
 (55) Ještě píšu, skládám [–perfv] ze slov a vět příběhy, svá vidění.

4.1.4 (Im)perfektiva tantum

Kromě vidových dvojic existují dvě skupiny tzv. nepárových sloves, mezi která řadíme *perfektiva tantum* a *imperfektiva tantum*.

Imperfektiva tantum jsou slovesa, která se mohou vyskytovat pouze v nedokonavé podobě a nelze je pomocí prefixů perfektivizovat. Do této skupiny patří tzv. statická slovesa a slovesa násobená – *milovat*, *mít*, *nenávidět*, *ležet*, *přemýšlet*, *dělat* a další.

- (56) Miloval [–perfv] katedrálu, protože ji považoval za tajemné božské dílo.
 (57) Zdálo se mu, že zas je vojákem a leží [–perfv] poraněn v širém poli.
 (58) Moje maminka za ním chodívá [–perfv] často k tomu okénku.
 (59) Zapřísahá ho, aby nechodil pod její okno, jak se to na vesnici dělávalo [–perfv].

¹⁷ eNEŠČ: heslo VID – dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VID>

Perfektiva tantum naopak vylučují existenci nedokonavého protějšku. Patří sem například slovesa *postřílet, zalyžovat si, rozpršet se, vydržet* a další.

- (60) A tak z nashromážděné žárlivosti postřílel [+perfv] mladíkovy rodiče a dva bratry.
- (61) Zakřičel jsem [+perfv] zničehonic k lidem jdoucím mi vstříc.
- (62) Zrovna procházeli branou, když se rozpršelo [+perfv].
- (63) Ti se naplakali [+perfv]!

4.1.5 Obouvidová slovesa

Obouvidová slovesa mají pouze jednu formální realizaci, ale na základě kontextu plní funkci dokonavou nebo nedokonavou. Obvykle v této skupině nad slovesy domácími převažují slovesa přejatá. Přestože bychom tyto realizace pravděpodobně označili za nepárové, Veselý (2014, s. 22) považuje i tato slovesa za párová a navrhuje pro ně označení „vidové dvojice homonymní“. Mezi obouvidová slovesa patří například: *jmenovat, absolvovat, argumentovat, informovat*, atd.

- (64) Proč noviny věnovaly [+perfv] té petici tolik místa?
- (65) Ještě víc než lodím se věnoval [–perfv] vynálezectví.
- (66) Ale informoval [+perfv] nás, že je tam u tebe už měsíc nepřihlášená nějaká holka z módních závodů.
- (67) Řekl, že ho jako vždycky informují [–perfv] až na poslední chvíli.

Rozlišení mezi dokonavostí a nedokonavostí českých sloves je usnadněno tím, že dokonavá slovesa nejsou kompatibilní s aktuálním přítomným časem. Tato slovesa vyjadřují děje minulé (68) nebo budoucí (69), ale nelze je použít v kombinaci s přítomností.

- (68) Babička mi upekla [+perfv] bábovku.
- (69) Babička mi upeče [+perfv] bábovku.
- (70) Babička mi peče [–perfv] bábovku.

V takovém případě je třeba použít nedokonavé *péct* (70), nikoliv *upéct* jako v předchozích dvou příkladech, aby byla věta gramaticky správně. Výjimku tvoří děje, které nejsou přiřazeny k určitému času (71) a tzv. prézens historický, který užitím přítomného času vyjadřuje děj v minulosti (72).

- (71) Kdykoliv ti vyperu [+perfv] oblečení, tak se to srazí.
- (72) Lehnu si [+perfv] ještě na chvílku do postele, pouštím si film a přemýšlím, co bude dál.

U dokonavých sloves se také vylučuje tvorba budoucího času pomocí slovesa *být* a infinitivu dokonavého slovesa.

- (73) S tváří nehybnou namaluje [+perfv] beze slova tohle.
- (74) Maminka měla strach, že jí teď bude malovat [–perfv].

Z výše uvedených příkladů vidíme, že se v češtině slovesný vid tvoří morfologicky vždy pomocí derivace.

4.2 Realizace „slovesného vidu“ ve španělštině

Španělština na rozdíl od češtiny nedisponuje morfologickými prostředky, které by vyjadřovaly pouze aspekt. V případě španělských sloves tyto prostředky vyjadřují kromě vidu také způsob a čas a projevují se výhradně při časování. Z toho důvodu můžeme považovat infinitiv, gerundium i participium za vidově neutrální. Složený infinitiv (75) a složené gerundium (76) je z důvodu kombinace s perfektivním slovesem *haber* také perfektivní.

- (75) No pueden haber ido [+perfv] muy lejos.
Nemohli odejít [–perfv] moc daleko.
- (76) Habiendo sido reconquistado [+perfv] por España, fue liberado de nuevo por el general en persona.
Když se města opět zmocnilo [+perfv] Španělsko, generál je znovu sám osvobodil.

Tobón de Castro a Rodríguez Rondón (1974, s. 43) zmiňují, že v nefinitních tvarech sloves jsou obsaženy aspektuální hodnoty podle následujícího dělení:

perfektivní participium	cant-a-do	vend-i-do	ped-i-do
imperfektivní infinitiv	cant-a-r	vend-e-r	ped-i-r
durativní gerundium	cant-a-ndo	vend-i-endo	pid-i-endo

Vzhledem k tomu, že se tyto nefinitní tvary objevují nejčastěji jako součást slovesných perifrází, tato tabulka souvisí primárně s projevem aspektu syntaktického.

Přestože by se na první pohled nabízelo, že jedním z jasných důkazů formální realizace dokonavosti a nedokonavosti ve španělštině je opozice minulých časů – jednoduchého minulého času (*el pretérito perfecto simple*) a souminulého času (*el pretérito imperfecto*), ve skutečnosti je tento předpoklad nesprávný, protože může být souminulý čas použitý na základě souslednosti časové.

Kategorie povahy slovesného děje a aspektu se mohou ve španělštině na rozdíl od situace v češtině libovolně kombinovat, což znamená, že musíme pozorně sledovat kontext. Proto je například podle Mluvnice současné španělštiny durativní povaha slovesného děje slučitelná s aspektem perfektivním (77) i imperfektivním (78), i když je druhý případ považován za příznakový. (Zavadal – Čermák, 2010, s. 311)

- (77) Te estuve esperando [+perfv] cuatro horas.
Čekala jsem [-perfv] na tebe čtyři hodiny.
- (78) Afuera, puntual y tibia, lo estaba esperando [-perfv] la noche de viernes.
Venku ho očekávala [-perfv] páteční noc, dochvilná a vlhák.

Oba příklady se neshodují v aspektovém pojetí, ale oba jsou časově ohraničené a vyjadřují durativní děj pomocí slovesné perifráze *estar + gerundium*.

Jednodušeji řečeno, pokud v minulém čase uvidíme například koncovku typickou pro indikativ imperfekta (*-ba, -ía*), nemůžeme automaticky považovat toto sloveso za nedokonavé. Na základě kontextu mohou tedy všechny časy v oznamovacím způsobu vyjadřovat perfektivnost nebo imperfektivnost.

Silva-Corvalán upozorňuje, že „los morfemas de pasado imperfectivo del español (*-ba* o *-ía*), ocurren más frecuentemente con verbos no dinámicos (como, por ejemplo, *en estaba, era, creía, quedaba, sabía, tenía*). Estos verbos, a su vez, se dan mayormente en contextos discursivos imperfectivos, estativos. Por el contrario, en los contextos no estativos se dan con mayor frecuencia los verbos dinámicos (tales como *abrió, entró, se levantó, quemó*, etc.).“¹⁸

Na základě následujícího schématu (Pérez Saldanya, 2004, s. 215)¹⁹ znázorníme, jakým způsobem můžeme na jednotlivé situace nahlížet.

¹⁸ „(...) morfémy španělského souminulého času (*-ba* nebo *-ía*) se častěji vyskytují s „nedynamickými“ slovesy (jako například *u byl, věřil, zůstal, věděl, měl*). Tato slovesa se používají většinou v nedokonavých diskurzivních kontextech, statických. Naopak, v kontextech „nestatických“ se užívají s vyšší frekvencí slovesa dynamická (jako *otevřel, vstoupil, zvedl se, spálil, atd.*). “ (vlastní překlad)

¹⁹ Z= začátek, K=konec

- (79) Me tomó una mano y con su dedo índice dibujó [+perfv] en mi palma un 52.
Vzala mě za ruku a ukazováčkem mi do dlaně nakreslila [+perfv] číslo 52.
- (80) La mujer dibujaba [-perfv] con un dedo sobre su cara el paisaje exterior de chimeneas.
Žena si prstem na tváři kreslila [-perfv] venkovní krajinu s komíny.

V obou případech jde o *kreslení* – tedy durativní a dynamickou aktivitu. Celý proces můžeme znázornit tímto způsobem.

celý proces: Z////////////////////K

perfektivní přístup (79): [Z////////////////////K]

imperfektivní přístup (80): Z/////////[////]/////////K

Příklad (79) tedy vyjadřuje celý proces kreslení čísla 52 na dlaň, zatímco věta (80) popisuje pouze část celé aktivity kreslení venkovní krajiny s komíny na tváře a nemůžeme si být jistí, že tato činnost byla dokončena nebo že ženu někdo v průběhu například nepřerušil a nedošlo k symbolickému „dokreslení“.

Perfektní forma (*perfecto*) je vyjádřena pomocí slovesné perifráze *haber* + *participium*. Podle schématu dříve aplikovaného na imperfektivní a perfektivní děje si nyní znázorníme, jaký je rozdíl mezi perfektivním a tzv. perfektním dějem. Použijeme příkladovou situaci o zlomené ruce, kterou zmiňuje García Fernández (2004, s. 221):

- (81) No sé si sabes que Humberto se ha roto [-perfv] el brazo.
Nevím, jestli víš, že si Humberto zlomil [-perfv] ruku.
- (82) Se lo rompió [-perfv] ayer mientras patinaba.
Zlomil si [-perfv] ji včera, když bruslil.

Zatímco v češtině nevidíme žádný vidový rozdíl mezi těmito větami, ve španělštině se v prvním případě používá kategorie *perfecto* (81) a druhý příklad (82) je ve variantě perfektivní. Samotnou situaci zlomení ruky můžeme znázornit tímto způsobem:

celý proces: Z/K

perfektní přístup (81): Z/K [////////////////////]

perfektivní přístup (82): [Z/K]

Perfektní příklad tedy popisuje výsledek ukončené situace – zlomeninu. Zatímco perfektivní vyjádření popisuje průběh situace od začátku bruslení, až po nehodu, při které došlo ke zlomení končetiny.

Z pohledu českého jazyka nerozlišujeme rozdíl mezi významem *perfecto* a *perfectivo*, obě tyto skupiny společně tvoří to, co nazýváme perfektivností.

Oba jazyky se také liší v tom, jak morfologický aspekt vyjadřují. Španělština nemá gramatické prostředky, které by sloužily pouze k vyjádření aspektu, ale zahrnují v sobě také čas a způsob. Tobón de Castro a Rodríguez Rondón (1974, s. 45) vidí právě v této trojkombinaci důvod, proč dochází k nejasnostem v rámci identifikace vidu. Povaha slovesného děje bývá mylně analyzována jako gramatický jev, i když jde o lexikální záležitost, a morfémy pro vyjádření času v sobě pro změnu zahrnují i aspekt.

Mluvnice současné španělštiny poukazuje na jednu ze zásadních komplikací při pokusu o jednoznačnou definici: „Aspektové významy se tu vyjadřují kumulativně, amalgamují se s významy časovými a modálními v jednotlivých modotemporálních paradigmatech, přičemž některé modotemporální významy jsou aspektově příznakové (jednoznačně perfektivní nebo imperfektivní), jiné jsou aspektově bezpříznakové (mohou být chápány jak perfektivně, tak imperfektivně).“ (Zavadil – Čermák, 2010, s. 311)

Španělština tedy vyjadřuje aspekt flexivním způsobem, zatímco čeština užívá afixy a vytváří vid pomocí derivace. Aspekt morfologický vyjadřujeme pomocí slovesných koncovek – časováním sloves, jak vidíme u příkladu (83) a (84).

- (83) Dos días después me llamó [+perfv] por teléfono.
O dva dny později mi zatelefonovala [+perfv].
- (84) Llamaba [–perfv] la atención su cara.
Jeho obličej budil [–perfv] pozornost.

Španělská imperfektivnost se v případě souminulého času dále dělí na tři typy pojmání nedokonavého děje: progresivní (85), habituální (86) a kontinuální (87).

- (85) Sonaba [–perfv] el teléfono, se oía [–perfv] el clic característico de las llamadas internacionales y yo colgaba [–perfv] sin contestar.

- Zazvonil [+perfv] telefon, ozvalo se [+perfv] cvaknutí mezinárodních hovorů a já rovnou zavěšila [+perfv].
- (86) Me cocinaba [–perfv], iba a cazar [–perfv] y a pescar para mí.
Vařil [–perfv] mi, chodil [–perfv] pro mě lovit a chytat ryby.
- (87) Mientras los hombres jugaban [–perfv] naipes, Miss Rose se aburría [–perfv] discretamente en compañía de la señora del Valle y sus numerosas hijas.
Zatímco muži hráli [–perfv] karty, Miss Rose se diskrétně nudila [–perfv] ve společnosti paní Del Valle a jejích několika dcer.

Stejné rozdělení platí v přítomnosti, protože přítomný čas (el presente) je také imperfektivní a můžeme ho rozdělit na progresivní (88), habituální (89) a kontinuální (90) nedokonavý děj.

- (88) El niño pequeño que tiene [–perfv] en el brazo, llora [–perfv] también.
Dítě, které chová [–perfv] v náručí, pláče [–perfv] s ní.
- (89) El programa empieza [–perfv] a las doce.
Program začíná [–perfv] ve dvanáct.
- (90) Habla [–perfv] varios idiomas de los indios, conoce [–perfv] la flora y la fauna del Amazonas mejor que nadie.
Mluví [–perfv] několika indiánskými jazyky, zná [–perfv] flóru a faunu amazonské oblasti lépe než kdo jiný.

Co se týká budoucího času, jde o aspektově neutrální slovesný čas, proto se jedná o neutrální kategorii. Záleží v tomto případě pouze na kontextu, který daný děj zasadí do imperfektivního nebo perfektivního významu.

Bybee (1995, s. 445) demonstruje nadřazenost aspektu nad kategorií času na základě následujícího schématu (1), pro které uvádí dva důvody. První je projev imperfektivnosti nejen

u souminulého času, ale také u přítomného času, jak jsme znázornili na příkladech zmíněných výše.

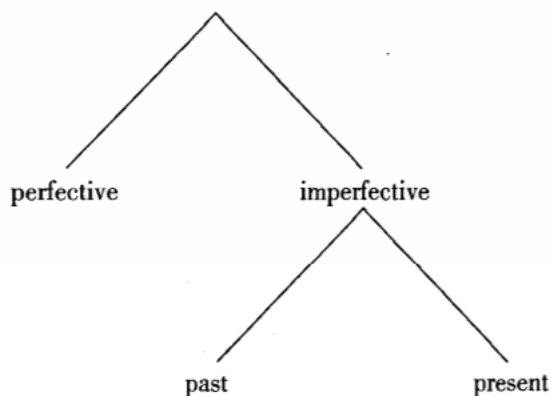

Schéma 2: Hierarchický vztah mezi časem a aspektem ve španělštině

Druhý důvod souvisí s formální podobou imperfektivnosti u těchto časů, která se nevyskytuje pouze u indoevropských jazyků. “There is no common marker for past tense, but there can often be a great formal similarity between the present and the past imperfective, typically because they are formed from the same stem.”²⁰ (Bybee, 1995, s. 445) Právě formální rozdíl mezi jednoduchým a souminulým časem je zároveň největším aspektuálním rozdílem ve španělštině, zatímco přítomný a souminulý čas jsou si formálně velmi podobné.

<i>infinitiv</i>	<i>el pretérito imperfecto</i>	<i>el pretérito perfecto simple</i>
<i>andar</i>	andaba	anduve
<i>decir</i>	decía	dije
<i>hacer</i>	hacía	hice
<i>poder</i>	podía	pude
<i>querer</i>	quería	quise
<i>saber</i>	sabía	supe
<i>tener</i>	tenía	tuve
<i>traducir</i>	traducía	traduje
<i>venir</i>	venía	vine
<i>ver</i>	veía	vi

²⁰ „Neexistuje tu společný markátor pro minulý čas, ale často se tu mohou objevovat velké formální podobnosti mezi přítomným časem a minulým imperfektivním časem, typicky proto, že jsou tvořené na základě stejného původu.“ (vlastní překlad)

V následující přehledné tabulce²¹ tedy shrneme, jakým způsobem se chovají jednotlivé časy ve španělštině.

	<i>perfektivní</i>	<i>imperfektivní</i>	<i>neutrální</i>
<i>absolutní čas</i>	cantó/ha cantado	canta	cantará
<i>relativní čas</i>	había cantado	cantaba	cantaría

“Los tiempos que, desde un punto de vista temporal, indican simultaneidad son imperfectivos; los que indican anterioridad son perfectivos, y los que indican posterioridad son neutros (y pueden asumir el valor perfectivo o el imperfectivo, según el contexto.” (Pérez Saldanya, 2004, s. 220)²²

Jediná časová rovina, ve které dochází k perfektivní a imperfektivní opozici je tedy minulost vyjádřená imperfektivním souminulým časem nebo perfektivním časem jednoduchým nebo složeným.

Důležité je mít na paměti, že gramaticky vyjádřená perfektivnost nutně nemusí znamenat, že byl děj skutečně perfektivní.

- (91) Comió [+perfv] pan y bebió [+perfv] agua, durmió [+perfv] debajo del mostrador y no conoció [+perfv] mujer.
Jedl [–perfv] chleba a pil [–perfv] vodu, spal [–perfv] pod pultem a nevěděl [–perfv], co je to žena.

²¹ Upravená tabulka

²² „Časy, které z časového hlediska označují současnost, jsou imperfektivní; ty, které označují předčasnost, jsou perfektivní, a ty, které označují následnost, jsou neutrální (a mohou mít na základě kontextu perfektivní nebo imperfektivní význam.)“ (vlastní překlad)

4.3 Srovnání formálních realizací

Podle Černého (1970, s. 212) je nesporné, že „slovanské sloveso se co do vidovosti podstatně liší od sloves v jiných jazycích. Z formálního hlediska především v tom, že má k dispozici morfémy označující výhradně vidovost; v důsledku toho je také schopno vyjadřovat ve většině případů vidové rozdíly u všech tvarů, včetně např. infinitivu. Jazyky neslovanské takové morfémy neznají; to však není žádný důkaz o neexistenci kategorie aspektu v těchto jazycích, protože většina gramatických morfémů může označovat dvě kategorie i více.“

Na základě poznatků uvedených v této kapitole jsme došli k závěru, že španělská slovesa na rozdíl od českých variant nenesou informaci o své dokonavosti či nedokonavosti v infinitivu, a proto nemůžeme jednoznačně na základě slovníku usuzovat, do které kategorie tato slovesa patří. V souboru tvarů slovesa, jehož infinitiv neodráží vidovou funkci, jsou tvary perfektivní i imperfektivní.

Zatímco u české vidové dvojice sloves *jíst* a *sníst* snadno rozpoznáme, o jaký vid se v daných případech jedná, ve španělských variantách sloveso *comer* může podle kontextu zastat obě role:

- (92) La gente come [–perfv] más dulce durante los malos tiempos.
Ve zlých časech lidé jedí [–perfv] víc sladkostí.
- (93) Ricardo comió [+perfv] con nosotros y luego se retiró a dormir.
Ricardo se najedl [+perfv] s námi a pak si šel lehnout.
- (94) Comía [–perfv] pescados y tomates.
Jedl [–perfv] ryby a rajčata.

Španělská slovesa je tedy možné použít v obou vidových variantách, pokud se nejedná o nefinitní slovesné tvary. Česká dokonavá slovesa naopak nemohou vytvořit přítomný čas, jak už jsme zmínili dříve.

Pro ucelený přehled na závěr použijeme drobně upravenou tabulku jednotlivých časů v indikativu od Silvy Corvalán (1998, s. 1164), kde v prvním sloupci mluvíme o protikladu perfektivnosti/imperfektivnosti při samotném výskytu slovesa a v druhém sloupci o kontextově podmíněné variantě.

	<i>samostatný výskyt</i>	<i>výskyt v kontextu</i>
<i>indikativ prézentu</i>	imperfektivní	imperfektivní/perfektivní
<i>indikativ préterita</i>	perfektivní	perfektivní
<i>indikativ imperfekta</i>	imperfektivní	imperfektivní/perfektivní
<i>indikativ futura</i>	perfektivní	perfektivní
<i>indikativ postprésentu</i>	perfektivní	perfektivní

Odlišné postupy k vyjadřování vidu – derivace v českém případě a flexe ve španělštině nám ukazují, že nemůžeme pouze na základě překladů španělských textů do českého jazyka vyvozovat závěry o tom, jakou vidovou informaci v sobě dané věty ve španělském originále obsahují. Musíme posuzovat celý kontext, vnímat i další větné členy a rozlišovat, zda například sloveso není v souminulém čase z důvodu souslednosti časové.

Je třeba také poukázat na skutečnost, že svým způsobem jsou i děje imperfektivní ukončené. Pouze se o jejich konci často nezmiňujeme explicitně, jak na následujících příkladech ukazuje Pérez Saldanya. (2004, s. 217)

- (95) Pedro leía/estaba leyendo [–perfv] el periódico cuando se quedó dormido [+perfv].
Pedro si četl noviny až usnul.
- (96) Jorge vendía [–perfv] periódicos en la puerta de la facultad hasta que el decano se lo prohibió [+perfv].
Jorge prodával noviny u vchodu na fakultu dokud mu to děkan nezakázal.
- (97) Mis padres vivían [–perfv] en un piso situado en el centro de la ciudad hasta que aparecieron [+perfv] grietas en el edificio y se tuvieron que trasladar [+perfv].
Moji rodiče žili v bytě umístěném v centru města dokud se na budově neobjevily trhliny a museli se odstěhovat.

U příkladu (95) vidíme na základě vedlejší věty, že Pedrovo čtení novin muselo být ukončeno, protože nemůžeme číst a zároveň spát. V případě (96) je jasné, že Jorge přestal prodávat noviny před fakultou, jakmile získal od děkana zákaz prodávat. Poslední věta (97) vysvětluje, že se budova z důvodu prasklin stala neobyvatelnou, a proto se museli rodiče odstěhovat.

5. Aspekt ve výuce španělštiny

Přestože aspektu ve španělštině není ve výzkumu ani při výuce tohoto jazyka dáván velký prostor, v následující části představíme, jakým způsobem by mohl slovesný vid při studiu pomoci pochopit danou látku.

Mnozí lingvisté zpochybňují nutnost zabývat se aspektem při výuce, avšak někteří nejenže nepochybují o jeho existenci, ale navíc vidí přínos v jeho začleňování do výuky španělštiny jako cizího jazyka.

“El desarrollo de la morfología de inflexión (por ejemplo, marcadores de inflexión de temporalidad tales como el tiempo y el aspecto) en un idioma no-nativo es uno de los desafíos fundamentales de los estudiantes de lengua.”²³ (Salaberry, 2005, s. 125)

Opozice minulých časů *el pretérito perfecto simple* a *el pretérito imperfecto* často působí problémy při studiu španělštiny nejen začátečníkům, ale i v pozdějších letech může dělat potíže. Bývá obvykle vysvětlována zjednodušujícím způsobem, který později může studentům komplikovat vyjadřování. Podle Vásqueze Gonzáleze (2017, s. 149) jsou oba problematické časy stejné a liší se právě pouze aspektem.

Pokud si zapamatujeme poučku, že jednoduchý minulý čas se používá pro jednorázové a ukončené děje a souminulý čas pro popisy a opakované situace v minulosti, pak dochází například k chybám, které můžeme vidět u následujících příkladů.²⁴

- (98) *Vivía en Londres dos años.
Vivió [+perfv] en Londres dos años.
Žila [–perfv] v Londýně dva roky.
- (99) *La profesora estaba seria durante toda la clase.
La profesora estuvo seria [+perfv] durante toda la clase.
Profesorka byla vážná [–perfv] během celé hodiny.
- (100) *La película me gustaba mucho.
La película me gustó [+perfv] mucho.
Film se mi moc líbil [–perfv].

---

²³ „Realizace morfologické flexe, například temporální označení jako čas a aspekt v cizím jazyce, jsou jedním z hlavních výzev pro studenty daného jazyka.“ (vlastní překlad)

²⁴ Příklady (98), (99) a (100) jsou převzaty od Gras–Santiago (2012, s.30).

Věty (98*) a (99*) jsou agramatické, protože v obou případech máme jasně definované a ukončené pomocí příslovečných určení času, jak dlouho trval pobyt v Londýně a jak dlouhou dobu byla profesorka vážná. Také věta (100*) je nesprávná, pokud hodnotíme film jako celek, a ne pouze jednu pasáž z celého snímku. V takovém případě by ovšem věta musela mít nějaké pokračování, např. se ve filmu stalo něco, co nás zklamalo, nebo se objevil neoblíbený herec.

„Todas estas explicaciones tienen en común el hecho de que no describen el significado que aportan específicamente el pretérito imperfecto y el pretérito indefinido, sino que identifican funciones que dependen no solo de la información aportada por la flexión verbal, sino también del significado léxico de los verbos y de otros elementos de la frase.“²⁵ (Gras – Santiago, 2012, s. 19)

Ze španělských originálů a našich českých překladů dále vidíme, že se v přístupu k perfektivnosti a imperfektivnosti, tak jak ho vnímáme v českém jazyce, liší ve všech třech případech. Nemůžeme se tedy při překladu do češtiny spoléhat na projev španělského morfologického aspektu.

Pedro Gras a Marisa Santiago ve své studii *Cómo hacer la gramática significativa: aspecto léxico y aspecto gramatical* upozorňují na pozitivní přínos vysvětlování minulých časů v kontextu gramatického a lexikálního aspektu. Na základě následujícího příkladu navrhuji vysvětlovat opozici minulých časů pomocí aspektové metody fotoaparátu a videokamery, která v sobě kombinuje aspekt gramatický i lexikální (tedy povahu slovesného děje).

(101) Ayer a las 7 estaba tomando un café/ tomaba [-perfv] un café.

Včera v 7 jsem si dával [-perfv] kávu.

(102) Ayer a las 7 me tomé [+perfv] un café.

Včera v 7 jsem si dal [+perfv] kávu.

Vidíme, že jde za použití minulého času v obou případech o stejnou aktivitu – *dát si kávu*. Příklad (101) je nicméně imperfektivní, proto si nemůžeme být jisti, že došlo k dokončení situace, tedy k dopití celé kávy. Někdo nás například mohl v pití přerušit, hrnek se mohl vylít nebo mohla být káva příliš silná, takže jsme ji nedopili. V druhé situaci (102) naopak víme, že

---

²⁵ „Všetchna tato vysvětlení mají společné to, že nepopisují význam, který nese přímo souminulý čas a jednoduchý minulý čas, nýbrž že určují všechny funkce, které záleží nejen na informaci, kterou v sobě nese slovesná flexe, ale také lexikální význam sloves a dalších větných členů.“ (vlastní překlad)

došlo k dokončení aktivity, protože mluvčí použil *el pretérito perfecto simple*, tedy perfektivní jednoduchý minulý čas.

Rozdíl mezi příklady se projevil pouze v aspektovém pojetí samotného děje, protože obě věty jsou v minulých časech a obsahují stejné sloveso.

Metoda „videokamera a fotoaparát“ kombinuje využití gramatického a lexikálního aspektu ve výuce a její pravidla jsou následující:

Pokud je pro nás důležité sdělit celou situaci, od začátku do konce, pak bychom měli využít videokameru – tedy perfektivní čas *el pretérito perfecto simple*, který zaznamená celý děj. Natočí záznam od začátku až do konce. V tomto případě pití kávy až do jejího vypití.

Jestliže potřebujeme vyjádřit nějakou činnost jednoduše, ale není pro nás důležité, kdy začala, nebo zda vůbec skončila – pak je nejlepší využít fotoaparát, tedy imperfektivní souminulý čas *el pretérito imperfecto*. Tím získáme fotografii, na které uvidíme, jak někdo pije kávu, ale není pro nás důležité o této činnosti vědět nic dalšího, kromě toho, že se opravdu uskutečnila.

Tato metoda nám přijde zajímavá, přestože jsme si vědomi jejich limitů spojených s lexikálním videm stejně jako samotní autoři. Není totiž možné využít tento přístup ke všem typům sloves stejně. V takovém případě nám pomůže Vendlerovo rozdělení sloves (1957), o kterém jsme se zmiňovali v podkapitole 2.3.2, protože výše uvedená metoda natáčení je kompatibilní pouze s dynamickými slovesy.

U statických sloves bychom nedokázali zaznamenat celý děj, na jehož základě je celý tento nápad postavený. Protože jsou stavy (*estados*) nedynamické, tak není zapotřebí natáčet stále stejnou situaci, když ji můžeme popsat jedinou fotografií – tedy užitím souminulého času.

- (103) Tenía [–perfv] buen apetito y disfrutaba comiendo [–perfv].
Chutnalo [–perfv] mu, jedl [–perfv] rád.
- (104) Yo odiaba [–perfv] las discotecas con toda el alma.
Diskotéky jsem z celé duše nenáviděla [–perfv].

Mezi dynamická slovesa řadíme aktivity (*actividades*), uskutečnění (*realizaciones*) a dosažení (*logros*). U těchto tří skupin můžeme zaznamenat část průběhu snímkem, jako je to možné u stavových sloves, nebo můžeme natočit celý průběh děje, proto lze použít fotoaparát i videokameru – tedy souminulý nebo jednoduchý minulý čas. Záleží na tom, co má mluvčí v úmyslu příjemci sdělit.

Fotoaparát:

- (105) A: Fumaba [–perfv] un cigarro y tenía [–perfv] una copa de jerez en la mano.
A: Kouřil [–perfv] doutník a v ruce držel [–perfv] skleničku sherry.
- (106) R: Como el envejecía [–perfv], todo envejecía [–perfv].
R: Jak on sám stárl [–perfv], tak stárl [–perfv] všechno kolem.
- (107) L: Lo cierto es que me moría [–perfv] de miedo.
L: Je fakt, že jsem umírala [–perfv] strachy.

Videokamera:

- (108) A: Fumó [+perfv] dos cigarrillos antes de que empezara la película.
A: Ještě než film začal, vykouřil [+perfv] dvě cigarety.
- (109) R: La venda de la cabeza envejeció [+perfv] y se puso [+perfv] amarilla mucho antes del amanecer.
R: Obvaz na hlavě zestárnul [+perfv] a zežloutl [+perfv] ještě před úsvitem.
- (110) L: Murió [+perfv] en esta casa, en mis brazos, una tarde caliente de verano.
L: Zemřel [+perfv] v tomto domě, v mém náručí, jednoho horkého letního odpoledne.

Dle našeho názoru může být metoda fotoaparátu a kamery pro studenty velmi užitečná a zábavná, protože si pomocí obou přístrojů mohou lépe představit, co vlastně chtějí říct, a jakým způsobem toho dosáhnou. V ideálním případě by tato metoda s reálným využitím obou přístrojů mohla pomoci, aby si studenti interaktivním způsobem vyzkoušeli rozdíly v užití obou časů a pokusili se zároveň vymyslet, za jakých okolností by bylo možné použít rozdílné časy u stejných sloves. Viz výše uvedené příklady, které jsme vyhledali v korpusu InterCorp a rozdělili je podle této metody.

Kombinaci využití gramatického a lexikálního aspektu v tomto případě považujeme za šťastnou, a právě i funkčnost této metody podle nás potvrzuje užitečnost přihlížení k aspektu ve výuce španělštiny. Nevýhodou této metody je pouze to, že ji můžeme aplikovat jen na situace zasazené do minulosti, protože z předešlých kapitol víme, že opozice imperfektivních a perfektivních dějů se projevuje pouze u minulých časů. Přítomnost je vždy imperfektivní a budoucnost aspektově neutrální.

6. Španělské překlady českých imperfektivních sloves

V praktické části této práce jsme se rozhodli analyzovat překlady vybraných českých imperfektivních sloves do španělštiny. Při výuce španělštiny jako cizího jazyka se často objevují, na začátku studia zcela pochopitelně, zjednodušené interpretace výkladů použití jednoduchého minulého času (el pretérito perfecto simple) a souminulého času (el pretérito imperfecto). Oba tyto časy bývají v českých učebnicích často stavěny do opozice, jako by šlo o přímou projekci perfektivnosti a imperfektivnosti ve slovanských jazycích, jak jsme už naznačili v předešlé kapitole. Vzhledem k tomu, že je aspektový protiklad ve španělštině často opomíjen, předpokládáme, že nedojde ke stoprocentnímu odrazu českého imperfektivního originálu do španělského překladu. V naší analýze se pokusíme zjistit, zda tato naše teorie skutečně odpovídá, případně z jakých důvodů tomu tak není.

6.1 Hypotéza

Základní hypotézou je, že v češtině a ve španělštině se různým způsobem prolínají kategorie aspektu a povahy/způsobu slovesného děje. Zatímco v případě češtiny je kombinace vidu a způsobu slovesného děje omezena, což je navíc spjato s využitím mnohdy společných derivačních prostředků, ve španělštině jsou tyto dvě kategorie naprosto odlišné a z hlediska kombinovatelnosti nedochází k žádným omezením. (Zavadil – Čermák, 2010, s. 311) Proto předpokládáme, že se mezi vzorky bude objevovat kromě souminulého času také minulý čas jednoduchý, neboť průběh děje může být zmíněn durativní slovesnou perifrází a zároveň perfektivním způsobem. Pomocí porovnání překladů se pokusíme zjistit korespondence mezi oběma systémy – a také se pokusíme identifikovat okolnosti, jež vedou k chybám ve španělštině českých začátečníků.

Pro přehlednost přidáváme zjednodušenou tabulku španělských časů v indikativu a jejich aspektuální význam, kterou jsme se podrobněji zabývali v kapitole 3. (García Fernández, 1998, s. 13)

<i>aspekt</i>	<i>slovesný čas</i>
<i>imperfektivní (imperfecto)</i>	presente, pretérito imperfecto
<i>perfektivní (perfectivo o aoristo)</i>	pretérito perfecto simple, všechny složené formy se slovesem <i>haber</i>
<i>perfektní (perfecto)</i>	všechny složené formy se slovesem <i>haber</i>
<i>neutrální (neutral)</i>	el futuro simple, el condicional simple

6.2 Materiály

K samotnému výzkumu jsme použili verzi 12 českého paralelního korpusu InterCorp²⁶. Jde o nejnovější verzi referenčního paralelního korpusu, který zahrnuje společně s češtinou celkem 40 jazyků. Jeho poslední verze byla zveřejněna v prosinci 2019 a čítá dohromady 1,7 miliardy slov.

Pokud jde o složení textů, korpus obsahuje tzv. jádro, převážně beletristická díla, která jsou v InterCorpu zarovnávána manuálně. Druhou část tvoří tzv. kolekce, které obsahují automaticky zpracované texty. Z hlediska žánrové typologie kolekce nabízí ve verzi 12 překlady Bible, filmové titulky, zápisy z jednání Evropského parlamentu z let 2007–2011, právní texty Evropské unie a publicistické články a zpravodajství z webových stránek Project Syndicate a Vox Europ.

Pro náš výzkum jsme se rozhodli využít pouze české originální texty, které jsou k dohledání v jádru korpusu, a jejich španělské překlady. České jádro samostatně obsahuje 110 573 000 slov a v kombinaci se zarovnanými překlady ve španělštině jde o 21 475 606 pozic. Zvolili jsme tento korpus také proto, že je morfologicky značkový, což nám umožnilo zadávat specifické dotazy.

6.3 Postup

Pro naši práci jsme si vybrali sedm imperfektivních sloves, jejichž chování jsme postupně analyzovali. Rozhodli jsme se zkoumat tranzitivní slovesa *číst*, *psát*, *hledat*, *pít*, *pozorovat*, *poslouchat* a *jíst* a jejich chování ve španělštině.

Každé sloveso jsme hledali v minulém čase, bez specifikování osoby nebo čísla, abychom měli pro analýzu dostatek vzorků. Zároveň jsme vynechali slovesa v záporné podobě, abychom se vyhnuli problémům s případným překladem kladným způsobem. Jak jsme zmínili výše, beletrie je do korpusu zadávána ručně, což snižuje chybovost v zadaných materiálech, nicméně i tak jsme na začátku odstranili všechny výskyty, které byly v systému špatně zarovnány, aby došlo k omezení šumů.

Ve všech případech jsme sledovali počty výskytů, absolutní a relativní frekvenci, která se vztahovala k celé poslední verzi InterCorpu.

---

²⁶ Rosen, A. – Vavříň, M. – Zasina, A. J.: *Korpus InterCorp – čeština, verze 12 z 12. 12. 2019*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2019. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

minulý čas	frekvence	i.p.m. ²⁷
číst	309	14,57
hledat	248	11,69
jíst	115	5,42
pít	248	11,69
poslouchat	130	6,13
pozorovat	196	9,24
psát	302	14,24

Cílem naší analýzy bylo porovnávat překlady v minulém čase indikativu, z toho důvodu jsme po sběru dat postupně vyloučili následující výskyty: nefinitní tvary (infinitivy, gerundia), kondicionál a subjunktiv, tvary v přítomném čase a překlady, které korpus vygeneroval chybně, tudíž neodpovídaly našemu dotazu (např. pila a jedle ve tvaru jedla jako substantiva). Dále jsme vyloučili vzorky, které byly v souminulém a předminulém čase z důvodu souslednosti časové.

Zadávali jsme následující CQL dotaz, samozřejmě s obměnou zkoumaných sloves:

[tag="V.....R.A....I"&lemma="číst"]

Během třídění jsme se zaměřili kromě minulých časů také na případný výskyt slovesných perifrází, jejichž existenci jsme na základě teoretické části a povahy slovesného děje předpokládali.

6.4 Výsledky

Analyzovali jsme dohromady 1548 vzorků a po vyčištění dat jsme získali výsledky uvedené v tabulce níže. Jednotlivá slovesa jsou seřazena podle počtu výskytů v korpusu. U všech zobrazených českých užití jsme prozkoumali španělské protějšky a zaměřili jsme se na volbu slovesného času. V následujících podkapitolách tyto korespondence popíšeme, pozornost budeme věnovat zejména některým zajímavým případům.

²⁷ i.p.m. (instances per million): relativní frekvence

	<i>pretérito imperfecto</i>	<i>pretérito perfecto simple</i>	<i>pretérito perfecto compuesto</i>	<i>pretérito plusquamperfecto</i>
<i>číst</i>	56	115	31	10
<i>psát</i>	113	92	14	6
<i>hledat</i>	77	83	11	-
<i>pít</i>	108	64	8	3
<i>pozorovat</i>	94	61	5	1
<i>poslouchat</i>	65	39	3	1
<i>jíst</i>	52	33	2	3

6.4.1 Číst

V případě slovesa *číst* se v překladech nejčastěji objevovala varianta s použitím jednoduchého minulého času (115 výskytů).

- (111) Tajemství katedrál jsem četl [-perfv] ještě, než ses naučil abecedu.
Leí [+perfv] El misterio de las catedrales antes de que aprendieras el abecedario.
- (112) Četli ste [-perfv] vo tý vraždě před tejdnem?
¿Leyó [+perfv] lo del asesinato que hubo aquí la semana pasada?

V příkladu (111) i (112) je tento čas použitý pravděpodobně z toho důvodu, že v obou situacích mluvíme o přečtení celé knihy a celého novinového článku. Jednoduchý minulý čas se ovšem objevil také v případech (113) a (114), které zmiňují činnost (čtení), ke které docházelo v obou případech opakovaně.

- (113) Popadesáté četl [-perfv] Prokop záhadný inzerát.
Prokop leyó [+perfv] por quincuagésima vez el misterioso anuncio.
- (114) Četl [-perfv]] to dvacetkrát a vyhrkly mu slzy.
Lo leyó [+perfv] veinte veces, y se saltaron las lágrimas.

Vzhledem k tomu, že byla tato činnost vnímána jako ohraničená a netrvala delší dobu, tak překladatel nezvolil souminulý čas (56 výskytů), který se standardně používá pro vyjádření

opakované činnosti v minulosti, jak vidíme u příkladu (115) a (116), které se shodují s českým imperfektivním originálem. Obě věty se vztahují k aktivitě, která se opakovala nesčetněkrát.

- (115) Když jsem byla malá, četla jsem [–perfv] německé pohádky a pověsti.
Cuando era pequeña leía [–perfv] leyendas y cuentos de hadas alemanes.
- (116) Četl jsem [–perfv] ve všech volných chvílích: v tramvaji, v čekárně u doktora,
ve vlaku i při jídle.
Leía [–perfv] en todos los ratos libres: en el tranvía, en la sala de espera del
médico, en el tren y mientras comía.

V 31 případech se lišilo vnímání perfektivnosti a imperfektivnosti u českého originálu a španělského překladu použitím předpřítomného času, který odráží ukončený děj zasahující do současnosti. Viz příklady (117), (118) a (119).

- (117) Četl jsem [–perfv] o nich velmi mnoho v této knize.
He leído [+perfv] mucho sobre todo ello en este libro.
- (118) To, co jste četl [–perfv], vám mohlo sloužit alespoň jako vzor.
Lo que ha leído [+perfv] podrá servirle al menos como modelo.
- (119) „Tos četl [–perfv] v novinách, ne?“ ptal se sir Charles.
¿Eso lo has leído [+perfv] en el periódico también? – preguntó Sir Charles.

U 21 výskytů se překladatelé vypořádali s tímto slovesem pomocí slovesných perifrází, ať už s ingresivním (120) nebo durativním (121) významem.

- (120) Usadil jsem se na zídku plotu a četl jsem si [–perfv].
Me senté encima de un pequeño muro y me puse a leer [+perfv].
- (121) Bernard nic neřekl, utrl obálku, podal ji Lauře a četl dál [–perfv].
Bernard no dijo nada, arrancó la portada, se la entregó y siguió leyendo [+perfv].

6.4.2 Psát

Sloveso *psát* po zadání dotazů v korpusu vygenerovalo téměř stejný počet výskytů jednoduchého minulého času (92) a souminulého času (113). Podobné kontexty jsou mnohdy vyjádřeny odlišným výběrem časů, jak vidíme u příkladů (122) a (123).

- (122) Noviny, zejména německé, psaly [–perfv] o revoluci v Normandii.
La prensa, principalmente, los periódicos alemanes, hablaron [+perfv] con grandes titulares de una revolución en Normandia.
- (123) Potřebujeme nového prostoru pro své Mloky, psaly [–perfv] německé noviny.
«Necesitamos nuevas tierras para nuestras salamandras», escribían [–perfv] los periódicos alemanes.

Jednotlivé výskyty opět ukazují, že si při překladu z češtiny do španělštiny nemůžeme při volbě slovesného času přímo promítat protiklad perfektivnosti a imperfektivnosti děje v českém originálu. Souminulý čas se objevuje u popisů okolností, u opakovaných a neuzavřených dějů (124) a jednoduchý minulý čas vyjadřuje krátkodobé, jednorázové a jasně uzavřené děje (125).

- (124) Oč méně se vídali, o to více si psali [–perfv], anebo přesněji: o to více mu psala [–perfv].
Pero cuanto menos se veían, más se escribían [–perfv] o, para ser más precisos, más le escribía [–perfv] ella.
- (125) Tak v jedné básni psal [–perfv], že uprostřed jejího těla jsou malé hodinky, jež tikají.
Así en un poema escribió [+perfv] que en medio del cuerpo femenino había un pequeño reloj con su tic-tac.

Perfektivnost španělského překladu oproti imperfektivnosti českého originálu ilustruje také následující dialog, kde dochází k variaci španělských časů (jednoduchý minulý čas a předpřítomný čas), ale perfektivnost dialogu je zachována, zatímco český originál v celém rozhovoru používá imperfektivní sloveso *číst*.

- (126) Tys mu psala [–perfv] také? zeptali se.
¿Tú también le has escrito [+perfv]?, le preguntaron.
Psala [–perfv], řekla.

Le escribí [+perfv], dijo.
 Cos mu psala [-perfv]? Zeptali se.
 ¿Qué le escribiste [+perfv]?, lo preguntaron.

Opakovaný děj v ohraničené časové rovině může být přeložen také pomocí perfektivního jednoduchého minulého času v kombinaci s durativní slovesnou perifrází (127), což by v případě českého jazyka nebylo možné. Perfektivní vid a durativní způsob slovesného děje je neslučitelná kombinace, jak jsme se pokusili naznačit převodem předchozího imperfektivního slovesa do perfektivního (128).

- (127) Pak několik měsíců mi klienti psali [-perfv] výhrůžný dopisy.
 Después estuve recibiendo [+perfv] cartas amenazadoras durante unos meses...
- (128) * Pak několik měsíců mi klienti napsali [+perfv] výhrůžný dopisy.

6.4.3 Hledat

Analýza slovesa *hledat* přináší podobné výsledky jako předchozí analýza slovesa *psát*. Jednorázové a krátce trvající situace (129) a (130) jsou na rozdíl od originálu v překladu jednoduchého minulého času.

- (129) Hledal [-perfv] ve výrazu dívčiny tváře souhlasnou odpověď na svůj úsměv, ale nenašel ji tam.
 Buscó [+perfv] en la expresión de la cara de la chica una respuesta afirmativa, pero no la encontró.
- (130) Když došla ke břehu, hledala [-perfv] loďku, kterou tam před necelou hodinou chlapec přivázal ke kolíku.
 Cuando llegó al agua, buscó [+perfv] la barca que hacía menos de una hora había dejado el muchacho amarrada a una estaca.

Časově náročnější akce se občas shodují s českým imperfektivním časem (131) a (132), nicméně to neplatí ve všech případech.

- (131) Od dětství hledal [-perfv] tatínka.
 Buscaba [-perfv] desde su infancia a su papá.

- (132) Kafka při své plachosti hledal [–perfv], jak svoji trýzeň vypovědět a zároveň skrýt.
Kafka, a pesar de su timidez, buscaba [–perfv] una forma de expresar y a la vez esconder su tormento.

6.4.4 Pít

Sloveso *pít* mělo 108 výskytů souminulého času, 64 výskytů jednoduchého minulého času a 8 případů s použitím předpřítomného času. Před analýzou bychom očekávali, že souminulý čas bude použitý v případě opakovaných situací a zvyků, jako v příkladech (133) a (134).

- (133) Tatínek pil [–perfv] pivo nejvýše jednou do měsíce.
Mi padre tomaba [–perfv] cerveza una vez al mes como mucho.
- (134) Pila [–perfv], když oni pili [–perfv], smála se, když oni se smáli.
Bebía [–perfv] cuando ellos bebían [–perfv], se reía cuando ellos reían.

Protože se tento čas ale velmi často používá k popisům situací a okolností (135) a (136), neměli bychom vysoký počet imperfektivních překladů pokládat za nezpochybnitelný odraz české nedokonavosti originálu.

- (135) Pila [–perfv] maďarské víno a přemluvila mě, abych si dal aspoň jednu sklenici.
Ella bebía [–perfv] vino húngaro y me convenció de que tomara al menos una copa.
- (136) Pili [–perfv] minerální vodu a nebyli s to ze sebe spustit oči.
Bebían [–perfv] agua mineral y eran incapaces de quitarse los ojos de encima.

I v tomto případě se mezi výsledky objevila kombinace durativní slovesné perifráze společně s perfektivním jednoduchým minulým časem (137), ale také v kombinaci s časem souminulým (138).

- (137) ...a tak jsem pil [–perfv] dál a ty dvě oči se objevily u mých očí...
...pero tenía tanta sed que continué bebiendo [+perfv] hasta que aquellos ojos se acercaron...
- (138) A Švejk dál tiše pil [–perfv], vzpomínaje něžně na svého nadporučíka.

Y Švejk seguía bebiendo [–perfv] tranquilamente mientras pensaba con ternura en el teniente.

K zajímavým způsobům překladu imperfektivního originálu patří využití tzv. *se aspectual*, které sloveso promění do perfektivního vidu – tedy z *pít* na *vypít*, jak vidíme v následujícím příkladu (139).

- (139)   Ted' bělouš natáhl uzdu, sklonil šíji a pil [–perfv] svému obrazu z huby.
El caballo blanco estiró las riendas, bajó su cuello, y con su boca se bebió [+perfv] su propio retrato.

6.4.5 Pozorovat

U slovesa *pozorovat* opět převažoval souminulý čas (94 výskytů). Jednoduchý minulý čas se objevil v 61 případech a předpřítomný čas pouze u 5 vět.

V případě stejného slovesa vidíme ve stejném díle (*Láska a smetí*) podobné situace, které překladatel opět odlišil pomocí souminulého času (140) a jednoduchého minulého času (141).

- (140)   Pozoroval jsem [–perfv], jak věci na vozících přibývá.
Observaba [–perfv] cómo los carritos se iban llenando de cosas.
- (141)   Pozoroval jsem [–perfv], jak se červená koule sune po zeleném sukni, jak osaměle mívá ostatní koule...
Observé [+perfv] cómo la bola roja corría por el tapete verde, cómo pasaba, solitaria, entre las otras bolas...

Déle trvající činnost v imperfektivním českém originálu je v případě španělštiny vyjádřena kombinací durativní perifráze, perfektivního jednoduchého minulého času (142) nebo předminulého času (143) a časového vymezení děje.

- (142)   Nasadila si opět buřinku a dlouze se pozorovala [–perfv].
Volvió a ponerse el sombrero y estuvo largo rato observándose [+perfv].
- (143)   Chladně mne celou dobu oba pozorovali [–perfv], jak se těším.
Habían estado observando [+perfv] fríamente durante todo ese tiempo cómo disfrutaba.

6.4.6 Poslouchat

Sloveso *poslouchat* se nejčastěji vyskytovalo v souminulém čase (65 výskytů), jednoduchý minulý čas měl 39 výskytů a předpřítomný pouze 3 příklady.

I zde se nám opět ukázalo, že dvě velmi podobné situace mohou být vyjádřeny jednou perfektivním (144) a jednou imperfektivním (145) způsobem. Předpokládáme, že nezáleží na tom, koho v tu chvíli aktéři děje poslouchali.

- (144) Poslouchal jsem [–perfv] to jen tak na půl ucha, protože mi to dědeček vyprávěl předešlého dne.

Escuché [+perfv] sin prestar mucha atención porque ya me la había contado el día anterior.

- (145) Poslouchal jsem [–perfv] tetu jen jako ve snu a myslil jsem na jiné, docela příjemné věci.

Escuchaba [–perfv] a la tía como en un sueño, mientras pensaba en otras cosas más agradables.

6.4.7 Jíst

Nejméně výskytů mělo sloveso *jíst*, které jsme nicméně zařadili do analýzy proto, že nás zajímalo porovnání s výše zmíněným slovesem *pít*. Jednoduchý minulý čas se objevil u 33 případů a souminulý čas měl 52 výskytů, takže jsou výsledky poměrově obdobné.

I u překladu tohoto imperfektivního originálu se objevilo tzv. *se aspectual*, které sloveso tentokrát proměnilo z *jíst* na *sníst*, jak vidíme v následujícím příkladu.

- (146) Jedl [–perfv] jsem tu housku, druhou jsem dal Vaškovi a pili jsme vlažný čaj.

Yo me comí [+perfv] un panecillo, el otro se lo había dado a Vašek, nos bebíamos un té frío.

Stejně jako v případě slovesa *psát* se mezi vzorky objevil rozhovor, ve kterém dochází k výměně perfektivních minulých časů, zatímco český originál zůstává po celou dobu imperfektivní.

- (147) Opravdu jsi jedla [–perfv]?

¿De veras has comido [+perfv]?

- (148) Kdy jsi jedla [–perfv]?

¿Cuándo comiste [+perfv]?

6.5 Závěry

Na základě analýzy všech příkladů se ukázalo, že opravdu nemůžeme předpokládat odraz české perfektivnosti a imperfektivnosti ve španělských textech. Během testování jsme vynechávali všechny příklady spojené se sousledností časovou, aby nedošlo ke zkreslení výsledků.

Po vyčištění 1548 vzorků zbylo 565 příkladů imperfektivního souminulého času a u perfektivních časů 487 příkladů jednoduchého minulého času, 74 příkladů předpřítomného času a 24 příkladů předminulého času. Dohromady jsme tedy získali k českému imperfektivnímu originálu 565 překladů imperfektivním a 585 překladů perfektivním časem. Výsledky obou variant se liší pouze o 20 případů, proto je můžeme považovat za prakticky totožné.

Přestože české jádro v InterCorpu tvoří převážně klasická beletristická díla od spisovatelů jako Karel Čapek, Jaroslav Hašek, Bohumil Hrabal nebo Milan Kundera, nepředpokládáme, že by současná díla české literatury přeložená do španělštiny byla překládána závratně jiným způsobem. Pouze bychom uvítali větší množství knih, protože jsme při analýze byli limitováni počtem výskytů u jednotlivých sloves. Aby naše analýza měla dostatečný počet vzorků, rozhodli jsme se vybrat pouze slovesa, která přesahovala po zadání našeho dotazu hranici 100 výskytů.

Překlady potvrdily, že slovesný vid ve španělštině je pojatý jako mnohem volnější kategorie než v češtině. Soubory španělských sloves v sobě automaticky neobsahují informaci o perfektivnosti nebo imperfektivnosti a jejich morfologické prostředky, které se zároveň používají pro vyjádření způsobu a času, tak nemůžou být jednoznačným vodítkem pro jejich identifikaci.

Otestovali jsme sedm tranzitivních sloves s různým významem, abychom se také mohli zaměřit na to, zda není volba imperfektivního nebo perfektivního času závislá na lexikálním významu případných předmětů v jednotlivých větách. V tomto smyslu jsme žádnou souvislost mezi výskyty neobjevili.

Na základě našich výsledků tedy souhlasíme s vyjádřením Rafaela Salaberryho: “Para cualquier predicado verbal dado, los nativo-hablantes tienen la opción de usar un marcador morfológico

que reafirme el valor del aspecto inherente del léxico del predicado verbal (perfectivo y puntual) o uno que lo contradiga (imperfectivo y puntual). El primero se puede considerar como el marcador prototipo, mientras que el segundo se puede ver como no-prototipo.”²⁸ (2005, s. 126)

S vědomím toho, že jsou pravidla kombinace morfologického aspektu a povahy slovesného děje ve španělštině na rozdíl od češtiny volně kombinovatelná, není tedy nakonec překvapivé, že jsou počty perfektivních a imperfektivních časů téměř vyrovnané. Do značné míry proto záleží na pojetí mluvčího, v případě této analýzy překladatele, který se na základě kontextu rozhoduje, jak děj může nejlépe vystihnout.

Při studiu španělštiny je tedy důležité, abychom během tvoření vět nebrali v úvahu, jakým způsobem by se z hlediska vidu chovalo sloveso v češtině. Pokud se seznámíme s vnímáním aspektu ve španělštině, zapamatujeme si nezjednodušená pravidla pro používání minulých časů a osvojíme si používání španělských slovesných perifrází, pak bychom mohli minimalizovat interference z češtiny, přestože je z našeho pohledu nulové chybování u nerodilých mluvčí prakticky nemožné.

---

²⁸ Pro jakýkoliv verbální predikát mohou rodilí mluvčí použít morfologický markátor, který znovu potvrdí vnitřní lexikální aspekt verbálního predikátu (perfektivní a puntuální) nebo odporovací (imperfektivní a puntuální). První můžeme považovat za prototypický markátor, zatímco druhý může být považován za netypický.“ (vlastní překlad)

Závěr

Cílem této práce bylo srovnat český slovesný vid a jeho projevy ve španělštině. První část se zabývala nejdůležitějšími výzkumy v oblasti aspektu obecně a představila některá stěžejní díla světové aspektologie. Následně jsme představili badatele a problematické otázky v české a španělské aspektologii. V závěru kapitoly jsme zmínili nejdůležitější termíny, které obvykle v této oblasti působí problémy s porozuměním.

Poté jsme definovali slovesný vid v češtině a pokusili se ho zasadit do hůře definovatelné skupiny španělského aspektu, který kromě morfologického aspektu pod termínem *aspecto* vyjadřuje také aspekt syntaktický a aspekt lexikální. Následně jsme se zaměřili na vztah vidu ke kategorii času, kde jsme pomocí přiložených schémat vysvětlili vztah mezi časem a aspektem v průběhu děje. Tabulky se sousledností časovou přispěly ke znázornění pojetí relativních časů ve španělštině. A v závěru kapitoly jsme se věnovali vztahu vidu k povaze/způsobu slovesného děje, který je mezinárodně známý pod pojmem *Aktionsart*. Pomocí příkladů jsme představili tzv. Vendlerovy třídy, jejichž rozdělení jsme později využítokovali také v kapitole o využití aspektu ve výuce španělštiny.

Porovnání jednotlivých formálních realizací v minulých, přítomných i budoucích časech nám ukázalo, že slovesný vid se v češtině vyjadřuje pomocí derivačních morfologických prostředků (prefixů a sufixů), které v některých případech kromě vidu změny také lexikální význam slovesa. Seznámili jsme se také s okrajovými vidovými skupinami jako jsou perfektiva tantum, imperfektiva tantum a obouvidová slovesa. Ve španělštině se morfologický aspekt tvoří pomocí flexe. Jednoduší identifikace perfektivnosti a imperfektivnosti v případě češtiny je způsobena tím, že španělština používá stejné prostředky k vyjádření času, aspektu i způsobu, a proto je jasněji uchopitelná.

V českém jazyce můžeme rozlišit dokonavost a nedokonavost sloves v minulém, přítomném i budoucím čase a tento rozdíl jsme schopni rozpoznat také v infinitivu jednotlivých sloves. Ve španělštině se imperfektivnost a perfektivnost plně projevuje pouze v případě opozice minulých časů. Přítomnost je vždy imperfektivní a budoucnost je považována za aspektově neutrální. Přestože jsou v některých studiích nefinitní tvary považovány za neutrální, v kapitole 4.2. jsme zmínili, jakou aspektovou hodnotu mají infinitivy, gerundia a participia v případě složených

variant. Tyto varianty jsou ovšem spojeny s používáním slovesných perifrází, které vyjadřují ve španělštině aspekt syntaktický.

Minulé časy *el pretérito perfecto simple* a *el pretérito imperfecto* jsme zmínili také jako příklad problematické oblasti, která se objevuje při výuce španělštiny. Tuto situaci může také komplikovat vnímání a nesprávné uplatňování aspektu ve španělštině od mluvčích slovanských jazyků. Proto jsme podrobně představili metodu „fotoaparátu a videokamery“, která využívá mnohdy opomíjený aspekt při výuce a může studentům španělštiny pomoci s jasnějším pochopením opozice jednoduchého minulého času a souminulého času interaktivní formou, která podle našeho názoru není komplikovaná pro využití ve výuce. Pouze je třeba uvědomovat si limity této metody, protože není možné ji kombinovat se statickými slovesy, jak jsme uvedli v kapitole 5.

V praktické části jsme analyzovali 1548 výskytů sedmi tranzitivních imperfektivních sloves – *číst, psát, poslouchat, pozorovat, hledat, jíst a pít* v nejnovější verzi paralelního korpusu InterCorp na základě španělských překladů českých beletristických originálů. Předpokládali jsme, že se nebudeme moci stoprocentně spoléhat na odraz vnímání perfektivnosti a imperfektivnosti v češtině u španělských překladů, protože morfologické prostředky vyjadřující aspekt ve španělštině vyjadřují kromě aspektu také způsob a čas. Naše hypotéza se potvrdila a téměř přesně v polovině případů (565:585) překlady použily španělský perfektivní čas, přestože český originál byl ve všech dotazech zadáván jako imperfektivní.

Slovesný vid se tedy ve španělštině nepochybně projevuje jako podstatně volnější jev, který je zároveň oproti situaci v češtině zcela neomezeně kombinovatelný s povahou slovesného děje. Každý slovesný děj tedy můžeme ve španělštině vyjádřit imperfektivním i perfektivním způsobem, pouze je třeba vnímat kontext jednotlivých situací.

Během našeho výzkumu jsme pochopili, jak obtížné je bádání v oblasti aspektologie. Narazili jsme na spoustu sporných míst, na kterých se lingvisté neshodují již několik let. A zdá se, že stále vyvstávají nové pohledy na definování jednotlivých kategorií a přístupy k nim. Přesto je podle našeho názoru a výzkumu nezpochybnitelné, že jistá podobnost českého protikladu perfektivnosti a imperfektivnosti je aplikovatelná i na španělštinu, přestože nejde o slovanský jazyk. Minimálně v opozici španělských minulých časů.

Resumé

V práci čtenáře nejprve stručně seznamujeme s důležitými studiemi v oblasti obecné aspektologie a zmiňujeme problémy, se kterými se na tomto poli potýkají lingvisté zaměřeni na český vid a španělský aspekt. V závěru první kapitoly předkládáme vlastní definice těch nejdůležitějších pojmů, se kterými se při zkoumání tohoto jevu nejčastěji setkáváme a často působí potíže s porozuměním.

Následně se věnujeme podrobnému definování českého vidu a okrajovým skupinám sloves jako jsou perfektiva a imperfektiva tantum a obouvidová slovesa v češtině. Ve španělské části se věnujeme pojmu *aspecto* a vysvětlujeme rozdíl mezi morfologickým, lexikálním a syntaktickým aspektem. Ve třetí kapitole se zmiňujeme o vztahu slovesného vidu/aspektu ke kategorii času a k povaze/způsobu slovesného děje, který je také známý pod termínem Aktionsart. Pomocí schémat a tabulek se dále zabýváme vzájemnou propojeností mezi časem a aspektem, absolutním a relativním časem a také sousledností časovou ve španělštině.

Další kapitola se zabývá formálními realizacemi slovesného vidu v češtině a morfologického aspektu ve španělštině pro vyjádření minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Také se krátce věnujeme perfektivnosti a imperfektivnosti nefinitních slovesných tvarů. Předposlední kapitola se zabývá využitím interaktivní aspektové metody „fotoaparát a videokamera“ ve výuce španělštiny pro výklad opozice jednoduchého minulého a souminulého času.

Praktická část prezentuje korpusovou sondu, která se zaměřuje na překlady sedmi vybraných českých imperfektivních sloves a jejich způsoby překladu do španělštiny. K analýze jsme využili nejnovější verzi českého paralelního korpusu InterCorp. Výsledky kvantitativní analýzy jsou pak použity k analýze kvalitativní – k posouzení jednotlivých imperfektivních a perfektivních překladů s komentáři a vyvození závěrů.

Resumen

En el primer capítulo de este trabajo presentamos brevemente los estudios más importantes en el campo de la aspectología y mencionamos los problemas que tratan de solucionar los lingüistas checos y españoles especializados tanto en el aspecto verbal checo como en español. Al final del capítulo ofrecemos nuestras definiciones de los términos más importantes y los más usados de la aspectología, los cuales suelen ocasionar problemas de entendimiento.

En el segundo capítulo nos dedicamos, por un lado, a la definición detallada del aspecto en checo, de sus temas marginales como *perfektivita tantum e imperfektivita tantum* y de los verbos checos que son biaspectuales. Por otro lado, definimos del término aspecto en español y explicamos la diferencia entre el aspecto morfológico, léxico y sintáctico de esta lengua.

En el tercer capítulo analizamos la relación entre el aspecto verbal, el tiempo y el modo de acción, que se conocen también como el Aktionsart. Usamos esquemas y tablas para mostrar la conexión entre el tiempo y el aspecto, el tiempo absoluto y el tiempo relativo, y la concordancia temporal en español.

En el capítulo siguiente nos ocupamos de las realizaciones del aspecto verbal en checo y del aspecto morfológico en español para expresar anterioridad, simultaneidad y posterioridad. Después nos concentramos brevemente en la perfectividad e imperfectividad de las formas verbales infinitas. En el capítulo sucesivo explicamos la aplicación del método “cámara de fotos y cámara de vídeo” en la enseñanza del español como lengua extranjera para aclarar la oposición entre el pretérito perfecto simple y el pretérito imperfecto.

La parte práctica se dedica al análisis del corpus que enfoca a las traducciones de siete verbos checos imperfectivos y sus traducciones al español. Para el análisis hemos trabajado con el último corpus paralelo checo InterCorp. Los resultados del análisis cuantitativo se utilizan para el análisis cualitativo – para reseñar los casos particulares de traducciones imperfectivos y perfectivos y la valoración de los resultados.

Seznam použité literatury

- AGRELL, Sigurd. *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte* [online]. Lund: Håkan Ohlssons Buchdruckerei, 1908 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://es.scribd.com/document/50126506/Agrell-Aspektänderung-und-aktionsartbildung>
- BAJIĆ NIKOLIĆ, Dragana. Algunas consecuencias gramaticales del aspecto verbal abierto en las lenguas eslavas. *Eslavística Complutense* [online], 2006, núm. 6, s. 147-158. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2690668>
- BELLO, Andrés. *Gramática de la lengua castellana: destinada al uso de los americanos*. Madrid: Arco Libros, 1988.
- BULL, William E. *Time, Tense, and the Verb: a study in theoretical and applied linguistics, with particular attention to Spanish*. Berkeley: University of California publications in linguistics, 1971.
- BYBEE, Joan. Spanish Tense and Aspect from a Typological Perspective. In: HASHEMIPOUR, Peggy, Ricardo MALDONADO a Margaret van NAERSSSEN (ed.) *Studies in language learning and Spanish linguistics in honor of Tracy Terrell* [online]. San Francisco: McGraw Hill, 1995, s. 442-457. [cit. 2020-05-15] Dostupné z: <https://www.unm.edu/~jbybee/downloads/Bybee1995SpanishTenseAspect.pdf>
- CARTAGENA, Nelson. Acerca de las categorías de tiempo y aspecto en el sistema verbal del español. *Revista Española de Lingüística* [online], 1978, núm. 8 (2), s. 373-408. [cit. 2020-05-15] Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=41042>
- COMRIE, Bernard. *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- COSERIU, Eugenio. *Sobre las llamadas „Construcciones con verbos de movimiento“: un problema hispánico*. Montevideo: Universidad de la República, 1962.
- CRIADO DE VAL, Manuel. *Sintaxis del verbo español*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1948.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011.
- ČERNÝ, Jiří. O vzniku a vývoji gramatických kategorií. *Slovo a slovesnost* [online], 1970, 31(3), s. 207-222. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2028>

DAHL, Östen, ed. *Tense and aspect in the languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2000. Empirical approaches to language typology.

DESSI SCHMID, Sarah. *Aspectuality: An Onomasiological Model Applied to the Romance Languages* [online]. Berlin: De Gruyter, 2020 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: https://www.degruyter.com/view/title/534086?tab_body=toc-62810

DOKULIL, M. (1958): K otázce morfologických protikladů (Kritika předpokladu binárních korelací v morfologii češtiny). *Slovo a slovesnost*, 19(2), s. 81–103.

FERNÁNDEZ PÉREZ, Milagros. Sobre la distinción aspecto vs. Aktionsart. *ELUA: Estudios de Lingüística Universidad de Alicante* [online], 1993, 9, s. 223-251. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/6473/1/ELUA_09_11.pdf

GARCÍA FERNÁNDEZ, Luis. *El aspecto gramatical en la conjugación*. Madrid: Acro/Libros, 1998. Cuadernos de Lengua Española.

GILI GAYA, Samuel. *Curso superior de sintaxis española*. La Habana: Instituto Cubano del Libro, 1971. Edición revolucionaria / Instituto Cubano del Libro.

GRAS, Pedro a Marisa SANTIAGO. Cómo hacer la gramática significativa: aspecto léxico y aspecto gramatical. *Mosaico: Revista para la Promoción y Apoyo a la Enseñanza del Español* [online], 2020, núm. 30, s. 19-25. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.educacionyfp.gob.es/belgica/dam/jcr:d6d88b17-af40-41dc-a3ef-11618287b25f/mosaico-30.pdf>

CHROMÝ, Jan. Experimentální výzkum gramatického vidu a způsobu slovesného děje: situační modely. *Naše řeč*, 2018, 101(3), s. 121-137.

ISACHENKO, Alexandr Vasiljevič. Slovesný vid, slovesná akce a obecný charakter slovesného děje. *Slovo a slovesnost*, 1960, 21(1), s. 9–16.

KOMÁREK, Miroslav, Jan KOŘENSKÝ, Jan PETR a Jarmila VESELKOVÁ, ed. *Mluvnice češtiny 2*. Praha: Academia, 1986.

KOPEČNÝ, František. Dva příspěvky k vidu a času v češtině. *Slovo a slovesnost*, 1948, 10(3), s. 151–158.

PANEVOVÁ, Jarmila a Petr SGALL. Slovesný vid v explicitním popisu jazyka. *Slovo a slovesnost*, 1972, 33, s. 294–303.

PÉREZ SALDANYA, Manuel. Los tiempos verbales: dificultades teóricas y terminológicas. In: GARCÍA FERNÁNDEZ, Luis a Bruno CAMUS BERGARECHE, ed. *El pretérito imperfecto*. Madrid: Gredos, 2004, s. 194-228. Biblioteca románica hispánica.

POLDAUF, Ivan. Atemporálnost jako gramatická kategorie českého slovesa? (Diskusní poznámky ke Kopečného Příspěvků k vidu a času v češtině). *Slovo a slovesnost*, 11(3), s. 121–132.

RAE. *Nueva gramática de la lengua Española*. Madrid: Espasa Libros, 2010.

RALLIDES, Charles. *The Tense Aspect System of the Spanish Verb*. Haag: De Gruyter Mouton, 1971.

ROCA PONS, Jose. *Estudios sobre perifrasis verbales del español*. Madrid: s.l. 1958. Revista de filología Española.

ROJO, Guillermo. La temporalidad verbal en español. *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela, 1974.

SALABERRY, Rafael. El desarrollo de la morfología del tiempo pasado en español como L2: un estudio piloto. In: LUBBERS QUESADA, Margaret a Ricardo MALDONADO. *Dimensiones del aspecto en español* [online]. México D. F.: UNAM, 2005, s. 125-148. [cit. 2020-05-15] Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=Wq7TFbuS_aEC&pg=PA125&dq=rafael+salaberry+dimensiones+del+aspecto&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiHxIrssrbpAhUxZxUIHWnjBfkQ6AEIJzAA#v=onepage&q&f=false

SILVA-CORVALÁN, Carmen. Aspecto verbal: de la oración al discurso. *Boletín de Filología* [online], 1998, 37(2), s. 1157-1169. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://boletinfilologia.uchile.cl/index.php/BDF/article/view/21682/22993>

ŠTÍCHA, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013.

TOBÓN DE CASTRO, Lucía a Jaime RODRÍGUEZ RONDÓN. Algunas consideraciones sobre el aspecto verbal en español. *Thesaurus: Boletín del Instituto Caro y Cuervo* [online], 1974, 39(1), s. 34-47. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: https://cvc.cervantes.es/lengua/thesaurus/pdf/29/TH_29_001_034_0.pdf

VÁSQUEZ GONZÁLEZ, Jorge Alberto. El aspecto y sus cualidades tradicionales perfecto e imperfecto: análisis e inconsistencia. *Cuadernos de Lingüística Hispánica* [online], 2017, 29, s. 127-161. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/313817454_El_aspecto_y_sus_cualidades_tradicionales_perfecto_e_imperfecto_analisis_e_inconsistencia

VENDLER, Zeno. Verbs and times. *The Philosophical Review* [online], 1957, 66(2), s. 143-160. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2182371?seq=1>

VERKUYL, Henk J. *A theory of aspectuality: The interaction between temporal and atemporal structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. Cambridge studies in linguistics.

VESELÝ, Luboš. *Gramatické studie 1. Příspěvky k české aspektologii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Edice Qfwfq

VESELÝ, Luboš. Ke slovesnému vidu v češtině. *Naše řeč* [online], 2010, 93, s. 114-115. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=8097>

ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvistiky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010.

Elektronické zdroje

eNESČ: NÜBLER, Norbert. Způsob slovesného děje. In: KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* (2012–2018) [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ZP%C5%AESOB%20SLOVESN%C3%89HO%20D%C4%9AJE>

eNESČ: NÜBLER, Norbert – BISKUP, Petr – KRESIN, Susan. Vid. In: KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek a Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* (2012–2018) [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VID>

eNESČ: ŠTÍCHA, František – HIRSCHOVÁ, Milada – KRESIN, Susan. Slovesný čas. In: KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek a Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* (2012–2018) [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SLOVESN%C3%9D%20%C4%8CAS>

ROSEN, Alexandr, VAVŘÍN, Martin a Adrian Jan ZASINA. *Korpus InterCorp – čeština, verze 12 z 12. 12. 2019*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2019. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>